

A review of NGOs and charities in restoring and developing green spaces and vegetation: Global and Iranian experiences

F. Hatami ^{1*} and S.J. Seid Akhlaghi ²

1* - Corresponding author, Researcher, Research Institute of Forests and Rangelands, Agricultural Research, Education and Extension Organization (AREEO), Tehran, Iran. E-mail: firoozehhatami3@gmail.com

2- Assistant Prof, Research Institute of Forests and Rangelands, Agricultural Research, Education and Extension Organization (AREEO), Tehran, Iran

Received: 9.11.2023

Accepted: 27.12.2023

Abstract

Background and objectives: In today's urbanized world, the preservation of the environment and urban green spaces has become a major concern for citizens and governments worldwide. This study aims to emphasize the importance of non-governmental organizations (NGOs) and charitable foundations in the reforestation and afforestation of vegetation cover. Using a comparative approach, the study examines global and Iranian experiences and evidence, and reviews executive and functional records in the field of natural environments, vegetation, and green spaces through library surveys, internet research, and inquiries made to domestic and foreign institutions and organizations.

Methodology: This study introduces some of the most significant charitable foundations and NGOs in the field of nature and environmental protection worldwide. These organizations, mainly based in the United States and England, have completed their education and entered the stage of implementing initiatives for the restoration of local forests, world forests, forestry, environmental protection, increasing biodiversity, climate change, and other related topics. Additionally, the study examines the forest reforestation and afforestation goals and implementation methods of the most important charitable foundations in countries similar to Iran, including Armenia, Turkey, and Lebanon, as well as different countries such as China, South Korea, Norway, Germany, Brazil, and Canada. The study also describes the activities of internal organizations such as Nature, Pama, Roostagol Varjin, and Algan, and analyzes their significant actions and measures taken. Finally, the role of certain charities that have taken action in restoring and developing vegetation in the country is discussed.

Results: The results of this study showed that among the countries similar to Iran, the "Tema" Institute in Turkey, with a 30-year history at the national and international levels, has carried out significant activities in the fields of forest restoration, education, climate studies, and biodiversity. Among different countries, the "Terra" Institute of Brazil has also undertaken important measures in the fields of reforestation, wildlife return, and vegetation restoration, aiming to restore the region's forests, environment, and promote sustainable rural development over a period of 20 years. Among domestic institutions, Roostagol Varjin has made a significant contribution to the reforestation and afforestation of vegetation and urban green spaces. All these institutions and foundations share common goals in their field of activity, and through the support and participation of these groups together, the great goal of vegetation reforestation and afforestation can be realized. Therefore, it is not possible to determine which activity is superior; all of them are necessary in society. In fact, for the development of this task globally and even within a country, we need a powerful society, and a powerful society requires the participation of more people, and the grounds for this participation must be provided.

Conclusion: To improve the status and activities of NGOs, several measures can be taken, including providing information and training, strengthening environmental advertisements on radio and television, expressing environmental problems, and providing banking and legal facilities for these organizations. Additionally, introducing native species for planting in each region, empowering local communities, establishing research units and experts in the field of reforestation and afforestation, and promoting communication between NGOs, donors, and the government are the most important management measures for restoring and developing vegetation at the national level.

Keywords: Charitable foundations, non-governmental organizations (NGO), participation, reforestation and afforestation, vegetation cover.

مروری بر نقش سازمان‌های مردم‌نهاد و بنیادهای خیریه در احیا و توسعه پوشش گیاهی و فضای سبز با تکیه بر تجربه‌های جهانی و ایران

فیروزه حاتمی*^۱ و سیدجعفر سیداخلاقی^۲

*^۱ - نویسنده مسئول، پژوهشگر، مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع کشور، سازمان تحقیقات آموزش و ترویج کشاورزی، تهران، ایران. پست الکترونیک: firoozehhatami3@gmail.com
^۲ - استادیار، مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع کشور، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، تهران، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۰/۰۶

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۸/۱۸

چکیده

سابقه و هدف: با توسعه جهان شهری، محیط‌زیست و فضاهای سبز شهری و حمایت از آن، به‌عنوان پیونددهنده زندگی ماشینی شهری با طبیعت، به یکی از دل‌مشغولی‌های اصلی شهروندان و دولت‌ها در سراسر دنیا تبدیل شده است. این پژوهش با هدف بیان اهمیت سازمان‌های مردم‌نهاد و خیرین در احیا و توسعه پوشش گیاهی با توجه به تجربه‌های جهانی و ایران با رویکرد مطالعه‌های تطبیقی، سوابق اجرایی و عملکردی در حوزه محیط‌های طبیعی، پوشش گیاهی و فضای سبز به‌صورت بررسی‌های کتابخانه‌ای، تحقیق در اینترنت و پرس‌وجو از مؤسسه‌ها و سازمان‌های مردم‌نهاد داخلی و خارجی دنبال شده است.

مواد و روش‌ها: پژوهش پیش‌رو با معرفی تعدادی از بزرگ‌ترین و مهم‌ترین بنیادهای نیکوکاری یا خیر و سازمان‌های مردم‌نهاد در حوزه حفاظت از طبیعت و محیط‌زیست در دنیا آغاز می‌شود. این بنیادها و سازمان‌ها که اغلب در کشورهای آمریکا و انگلیس هستند، به‌نوعی از آموزش رد شده‌اند و وارد مرحله اجرا در زمینه احیای جنگل‌های محلی، جنگل‌های جهان، جنگل‌کاری، حفاظت از محیط‌زیست، افزایش تنوع زیستی، تغییر اقلیم و مباحث دیگر شده‌اند. علاوه‌براین، یکی از مهم‌ترین و بزرگ‌ترین بنیادهای خیریه در تعدادی از کشورهای با شرایط مشابه (ارمنستان، ترکیه و لبنان) و متفاوت (چین، کره جنوبی، نروژ، آلمان، برزیل و کانادا) در مقایسه با ایران، با تکیه بر اهداف اساسی احیا و توسعه جنگل نیز مطالعه شده و روش اجرایی کار آن‌ها نیز توضیح داده شده است. در حوزه مطالعه‌های داخلی نیز فعالیت مؤسسه‌های طبیعت، پاما، روستاگل و رجین و الگن تشریح شده و اقدام‌های قابل توجه آن‌ها نیز بررسی شده است. درانتها، به نقش برخی از خیرین که در احیا و توسعه پوشش گیاهی داخل کشور نیز اقدام‌هایی را انجام داده‌اند، اشاره می‌شود.

نتایج: مطالعه‌های صورت‌گرفته نشان داد که در میان کشورهای مشابه با ایران، مؤسسه «تما» در کشور ترکیه با سابقه فعالیت سی ساله در عرصه های ملی و بین‌المللی به‌عنوان یکی از مؤسسه‌های موفق و الگو، فعالیت‌های قابل توجهی را در زمینه ایجاد جنگل، آموزش، مطالعه‌های آب‌وهوایی و تنوع‌زیستی انجام داده است. در میان کشورهای متفاوت با ایران، مؤسسه «ترا» از کشور برزیل نیز با هدف احیا جنگل‌های منطقه، محیط‌زیست و توسعه پایدار روستایی طی یک دوره بیست‌ساله، اقدام‌های مهمی را در حوزه احیای جنگل‌ها، بازگشت حیات‌وحش و پوشش گیاهی منطقه انجام داده است. در میان مؤسسه‌های داخلی مورد مطالعه نیز مؤسسه روستاگل و رجین با تنوعی از فعالیت‌های صورت‌گرفته در حوزه فعالیت‌های محیط‌زیستی، سهم قابل توجهی را در احیا و توسعه پوشش گیاهی و فضای سبز شهری به‌عهده دارد. همه این مؤسسه‌ها و بنیادها، اهداف مشترکی در حوزه فعالیتی خود دارند. به‌طوری‌که حمایت و مشارکت بیشتر این گروه‌ها با یکدیگر می‌تواند هدف بزرگ احیا و توسعه پوشش گیاهی را محقق کند، بنابراین نمی‌توان اذعان داشت که فعالیت کدام‌یک بهتر و یا بیشتر است. زیرا وجود همه آن‌ها در جامعه لازم است. در واقع برای توسعه این وظیفه در دنیا و حتی یک کشور به یک جامعه قدرتمند نیاز است. جامعه قدرتمند نیز نیازمند مشارکت بیشتر مردم است که زمینه‌های این مشارکت باید فراهم شود.

نتیجه‌گیری کلی: به‌طورکلی به‌منظور بهبود وضعیت و فعالیت سازمان‌های مردم‌نهاد می‌توان مواردی مانند اطلاع‌رسانی و آموزش، تقویت تبلیغات صدا و سیما در زمینه موضوع‌های محیط‌زیستی، بیان مشکلات محیط‌زیستی، ارائه تسهیلات بانکی و قانونی برای این سازمان‌ها، معرفی گونه‌های

بومی هر منطقه برای کاشت، توان‌افزایی جوامع محلی، معرفی واحدهای پژوهشی و افراد صاحب‌نظر در حوزه احیا و توسعه و ارتباط سازمان‌های مردم‌نهاد، خیرین و دولت را به‌عنوان مهم‌ترین اقدام‌های مدیریتی برای احیا و توسعه پوشش گیاهی در سطح کشور نام برد.

واژه‌های کلیدی: احیا و توسعه، پوشش گیاهی، خیرین، سازمان مردم‌نهاد، مشارکت.

مقدمه

توسعه پایدار در دنیای مدرن امروزی و اهمیت فضای سبز شهری

ما در عصر تغییرات سریع و بی‌سابقه سیاره‌ای زندگی می‌کنیم که سرعت تخریب محیط‌زیست و عوامل وابسته به آن با شدت قابل‌توجهی در حال پیشرفت است (Byomkesh *et al.*, 2012). جهانی که امروزه ما در آن زندگی می‌کنیم، جهان شهری است (van Montfort *et al.*, 2017). متأسفانه، نتیجه این جهان شهری، دوری از محیط طبیعی، تخریب آن به‌صورت آگاهانه یا غیرعمدی و پذیرش ناخواسته عدم تعادل‌هایی است که از روابط ناموزون انسان‌ها و فضای شهری نشئت می‌گیرد (Moreira-Muñoz *et al.*, 2023). کشورها چه توسعه‌یافته و چه دنبال‌روی توسعه، ناخواسته به دنبال فضاهایی هستند که زندگی بشری و فضای شهری در آنجا مستمر و پایدار باشد (dos Santos, 2017; Nor & Abdullah, 2019). رشد بی‌رویه و افزایش روزافزون مهاجرت به شهرها سبب توسعه غیرقابل‌کنترل نواحی شهری (He *et al.*, 2015)، خلق سکونتگاه‌های جدید، کاهش سطح رفاه انسانی، ساخت‌وسازهای بدون برنامه، گسترش مهارنشده و بروز تغییرات فراوان در ساختار فضایی شهرها، گرایش به حومه‌نشینی و گسترده‌نگی ناهنجار شهری شده است (Xu *et al.*, 2017).

الگوی مصرف مطلوب اشاره دارد. توسعه پایدار با به کارگیری امکانات فنی، ساختار و تشکیلات مناسب برای رفع نیاز نسل‌های امروز و آینده به‌طور مستمر و رضایت‌بخش امکان‌پذیر می‌شود (Angelidou *et al.*, 2018). برای رسیدن به توسعه پایدار باید به ساختار مدیریت شهری توجه ویژه داشت. رشد سریع شهرنشینی، فشارهای سنگینی را بر زمین و منابع آن وارد کرده است و سبب کاهش پوشش گیاهی، ایجاد فضاهای باز و مشکلات جدی اجتماعی و محیط‌زیستی خواهد شد (Zabardast & Darskhan, 2021). در این راستا توجه به نواحی سبز شهری، نقش مهمی را در رسیدن به توسعه پایدار، جوامع سالم، ارتقای کیفیت زندگی و ایجاد محیط‌های مناسب در اقتصاد رقابتی دارد (Li *et al.*, 2017). زیرا مبانی اصلی توسعه پایدار شهری و ناحیه‌ای، ایجاد فضای سبز و پارک‌های شهری است. پیامدهای توسعه شهری و پیچیدگی معضلات زیست‌محیطی امروزی که بسیاری از جوامع شهری را درگیر کرده است، ضرورت وجود فضای سبز و گسترش آن را بیشتر از هر زمان دیگر نشان می‌دهد (Mayedzadeh & Farrokhan, 2020). سال‌های متمادی است که محیط‌زیست و فضاهای سبز شهری و حمایت از آن به یکی از دل‌مشغولی‌های اصلی شهروندان و دولت‌ها در سراسر دنیا تبدیل شده است (van Kamp *et al.*, 2003). اهمیت این موضوع به‌اندازه‌ای است که با اختصاص یافتن یک یا چند ماده در اغلب قانون‌های اساسی دنیا از جمله ایران به آن، این مسئله در عالی‌ترین سطح و سلسله‌مراتب

توسعه پایدار که اولین بار توسط Brundtland در سال ۱۹۸۷ مطرح شد، به اداره و بهره‌برداری صحیح و کارا از منابع پایه، طبیعی، مالی و نیروی انسانی برای دستیابی به

خدماتی که ارائه می‌دهند، بهتر درک می‌شوند و ارزش بیشتری نیز دارند (Rosol, 2010). در مدیریت شهری، احداث و نگهداری پارک‌ها و فضاهای سبز شهری در بسیاری از نقاط دنیا و ایران از تکالیف شهرداری و یا دولت است (PourAhmad *et al.*, 2016). مطابق لایحه قانونی حفظ و گسترش فضای سبز در شهرها مصوب سال ۱۳۵۹، شهرداری‌ها، وظایف عمده‌ای در خصوص حفظ و گسترش فضای سبز در شهرها به‌عهده دارند. با این حال طی دهه‌های اخیر، نقش و مسئولیت دولت‌ها در توسعه فضای سبز تغییر کرده است. به‌طوری‌که برخی سازمان‌های مردم‌نهاد و خصوصی و خیرین نیز برای مدیریت بهتر این مکان‌ها مشارکت می‌کنند. از مهم‌ترین نتایج این روند می‌توان به بهبود کیفیت، توسعه متوازن و جلب مشارکت شهروندان در توسعه و نگهداری فضاهای سبز شهری اشاره کرد (Salami & Mazhari, 2021).

جنگل‌کاری، احیا و توسعه جنگل

جنگل‌کاری، فرایند کاشت نهال و بذر درختان مختلف برای اهداف جنگل‌داری و محیط‌زیستی است که با نام‌های احیا یا بازجنگل‌کاری (Reforestation) و توسعه یا جنگل‌سازی (Afforestation) در دنیا شناخته می‌شود (FRA, 2000). اولین شواهد کاشت درخت به دوران باستان و حدود ۵۰۰۰ سال پیش برمی‌گردد. طی قرن‌های ۱۸ و ۱۹ میلادی، علوم جنگل‌داری و جنگل‌کاری با هدف بهینه‌سازی تولید و استفاده از منابع جنگلی در عین حصول اطمینان از پایداری آن‌ها گسترش یافت. در قرن‌های ۲۰ و ۲۱ نیز جنبش‌های آگاهی و حفاظت از محیط‌زیست ظهور کرد. این جنبش‌ها، اهمیت جنگل‌ها را برای ارائه خدمات بوم‌سازگان مانند ترسیب کربن، تنظیم آب، حفاظت از خاک و زیستگاه

قواعد حقوقی کشورهای مختلف یعنی قانون اساسی گنجانده شده است (Mazhari, 2017). محیط‌زیست سالم از مؤلفه‌های حقوق اساسی شهروندان به‌شمار می‌آید. آلودگی آن، سلامت شهروندان را به‌خطر می‌اندازد و حیات را که اساسی‌ترین حق بشر است، از بین می‌برد. حق بهره‌مندی از آن شامل حق برخورداری از هوای پاک، آب سالم، محیط‌زیست سالم، فضای پاکیزه شهری و فضای سبز شهری است (Zhao *et al.*, 2023).

فضاهای سبز شهری با ایجاد سیمای مطلوب (Niemelä, 2014) جزئی از ضرورت‌های زندگی شهری هستند (Belmeziti *et al.*, 2018) که پیونددهنده زندگی ماشینی شهری با طبیعت محسوب می‌شوند (Rahimi & Hoseini, 2022; Nasri Roodsari & Sardo, 2020) و محلی برای ورزش افراد، آرامش روحی و روانی، جوان‌سازی، کاهش خشونت مردم و ایجاد ارتباطات اجتماعی و فرهنگی هستند (WHO, 2017; Suyanto *et al.*, 2020). به‌طورکلی، این فضاها با کاهش آلودگی هوا و ارتقای بهداشت محیط باعث کاهش هزینه‌های بهداشت و درمان افراد می‌شوند (Osorio *et al.*, 2022) و از نظر اقتصادی نیز به سطح زندگی آن‌ها کمک می‌کنند (Zanganeh *et al.*, 2019). طراحی منحصر به فرد این فضاها به‌همراه اثرات اقلیمی می‌تواند با ایجاد فضاهای گردشگری مناسب به اقتصاد کشورها نیز کمک کند (Karade *et al.*, 2017). بسیاری از پژوهشگران معتقد هستند که فضای سبز و پارک باید در جایی باشد که زندگی در آن موج می‌زند (Takano *et al.*, 2023). نحوه استفاده مردم از فضاهای سبز شهری تا حد زیادی به فرهنگ آن‌ها مرتبط است (Hosseini & Karimi, 2021). به‌طوری‌که در یک جامعه توسعه‌یافته، بازسازی و نگهداری فضاهای سبز شهری و

برای پیشبرد تولید فناوری و اهداف خود از روش «به خودتان کمک کنید» استفاده می‌کنند که بر مشارکت تأکید دارد (Simmons, 1992).

سازمان‌های مردم‌نهاد محیط‌زیستی از یک سو با توجه به ضرورت جامعه به وجود آمدند و نقش آن‌ها در ابتدا آگاه‌سازی عمومی در زمینه مسائل محیط‌زیستی بود و از سوی دیگر به نوعی ناظر بر عملکرد دولت و حکومت در مسائل منابع طبیعی هستند (Pradhan et al., 2023). این سازمان‌ها در جوامع بومی و محلی و در کنار رسانه‌ها مانند بازوی توانمند دستگاه‌های اجرایی به‌شمار می‌روند. آن‌ها زیرمجموعه دولت نیستند، اما نقش چشم و گوش دولت را در مسائل جامعه به‌ویژه مسائل اجتماعی و محیط‌زیستی ایفا می‌کنند و با تأثیرگذاری بر دولت و جوامع محلی می‌توانند مرجع خوبی برای حل مشکلات محیط‌زیستی باشند (Xie et al., 2022). سمن‌های محیط‌زیستی در تأمین منابع مالی، اطلاع‌رسانی و آموزش، تهیه نقشه راه، بازاندگی در سیاست‌های منفی دولت‌ها و به‌کارگیری افراد متخصص در حوزه‌های کاری خود، نقش مهمی را در احیا و توسعه فضاهای سبز شهری و فعالیت‌های محیط‌زیستی به‌عهده دارند (Slater et al., 2016).

در راستای تخریب محیط‌زیست، از بین‌رفتن سطح جنگل‌ها و فضاهای سبز موجود، سازمان‌های مردم‌نهاد زیادی در دنیا با مشارکت دولت‌ها و متخصصان حوزه تنوع‌زیستی به‌منظور حمایت از جنگل‌ها و جلوگیری از انقراض گونه‌ای و تهدیدهای محیط‌زیستی دیگر به‌وجود آمده‌اند که با کاشت گونه‌های بومی، سعی در بازیابی طبیعت دارند (Lombard Odier, 2020). رویکرد مشارکتی بخش دولتی، سازمان‌های مردم‌نهاد، حمایت نیروهای متخصص و منابع مالی خیرین که امروزه در بسیاری از نقاط دنیا به‌منظور

حیات‌وحش رواج داده‌اند و تهدیدات ناشی از جنگل‌زدایی، تخریب، تکه‌تکه شدن، آلودگی، تغییر اقلیم و از دست دادن تنوع زیستی را گوشزد کرده‌اند (FRA, 2020). در ایران نیز درخت‌کاری و ایجاد فضای سبز با سنتی دیرینه به‌حدود ۳۰۰۰ سال پیش برمی‌گردد. به‌طوری‌که رواج باغ‌سازی و باغ‌آرایی در ایران باستان و تقلید کشورهای دیگر از آن برپایه مستندهای موجود، همواره وجود داشته است (Jalili & Jamzad, 2009). در طول تاریخ جنگل‌داری و جنگل‌کاری ایران نیز طرح‌های متعددی در نواح مختلف رویشی کشور اجرا شده‌اند که همگی بیانگر اهمیت توسعه جنگل‌ها در کشور با توجه به کاهش جنگل‌های طبیعی هستند.

سازمان‌های مردم‌نهاد و اهمیت مشارکت در احیا و توسعه پوشش گیاهی

سازمان غیردولتی، مردم‌نهاد (Non-Governmental Organization) و یا سمن به سازمانی با شخصیت حقوقی مستقل، غیردولتی، غیرانتفاعی و غیرسیاسی گفته می‌شود که برای انجام فعالیت داوطلبانه با گرایش‌های فرهنگی، اجتماعی، مذهبی و بشردوستانه براساس قانونمندی و اساسنامه مدون با رعایت چهارچوب قوانین موضوعی هر کشور و مفاد آیین‌نامه‌های اجرایی با تأسیس سازمان ملل متحد در سال ۱۹۴۵ به وجود آمد (ngosource.org). این سازمان‌ها به‌طور مستقیم بخشی از ساختار دولت نیستند، اما نقش مهمی را به‌عنوان واسطه بین مردم و قوای حاکم و حتی خود جامعه به‌عهده دارند (Eizenberg, 2012). سه وظیفه اصلی سمن‌ها، ارائه خدمات مستقیم، خدمات آموزشی و دفاع از سیاست‌های عمومی هستند (Norhasni et al., 2022). این سازمان‌ها

این نهادها اغلب از حمایت دولت‌ها نیز برخوردار شده‌اند. کمک‌های خیریه، یکی از منابع کلیدی مورد استفاده در تأمین مالی پروژه‌های محیط‌زیستی هستند. در حال حاضر، این گونه حمایت‌ها به‌طور رسمی بین مجامع خیرین و سازمان‌های دست‌اندرکار و متولی منابع طبیعی و محیط‌زیست کشور متداول نیست. هرچند که ممکن است در سطح کشور، چنین همکاری‌هایی وجود داشته باشد. از آنجا که منابع طبیعی در دنیا در مناطق متنوع و گوناگون از نظر آب‌وهوا پراکنش دارند، حفاظت آن‌ها توسط دولت‌ها بسیار سخت، وقت‌گیر و پرهزینه است. راهکارهای متعددی برای این امر در دنیا اندیشیده شده است که یکی از مهم‌ترین آن‌ها، استفاده از ظرفیت‌های مردمی، سازمان‌های غیردولتی و مؤسسه‌های غیرانتفاعی و خیریه و توان و پتانسیل عظیم آن‌ها در اجرای فعالیت‌ها و برنامه‌های گوناگون در منابع طبیعی و محیط‌زیست است. امروزه، مشارکت شهروندان و نهادهای غیرانتفاعی در حفاظت محیط‌های طبیعی به‌طور فزاینده‌ای رایج شده است. بررسی‌ها نشان می‌دهند که توسعه سمن‌ها و بنیادهای خیریه محیط‌زیستی در عصر حاضر، بسیار سرعت گرفته‌اند و در صورت اعمال تدابیر صحیح می‌توان از این فرصت در مسیر توسعه پایدار ملی به‌ویژه در حوزه آب، منابع طبیعی و محیط‌زیست به‌خوبی بهره برد. باین حال هنوز به‌صورت رسمی، آمار و ارقام دقیقی در رابطه با تعداد و حجم اقدام‌ها و سرمایه‌گذاری‌ها در بخش خیریه‌های محیط‌زیستی در دنیا و به‌خصوص ایران وجود ندارد و یا اطلاعات موجود در این زمینه، دقیق و کامل نیست. هرچند در برخی از ابعاد و بخش‌ها مانند مدرسه‌سازی و خیرین سلامت، آمار موجود تا حدی دقیق‌تر است، اما همچنان ابعاد و کلیات این حوزه به‌خصوص در زمینه‌های محیط‌زیستی نامشخص است. از این رو، مطالعه

توسعه فضاهای سبز شهری متداول شده است، نوعی تمرکززدایی از حاکمیت فضای سبز شهری است (Shuvo et al., 2020).

دفتر برنامه توسعه سازمان ملل متحد (UNDP) در ایران، رشد جمعیت و توسعه نابرابر را عامل تخریب محیط‌زیست و آسیب‌پذیری آن می‌داند. در طول نیم قرن گذشته، مناطق وسیع جنگلی به دلیل بهره‌برداری بی‌رویه و اثرات گلخانه‌ای از بین رفته‌اند. زمین‌های کشاورزی به زمین‌های غیرحاصلخیز تبدیل شده‌اند و بسیاری از گونه‌های گیاهی و جانوری در معرض خطر انقراض هستند. آلودگی هوا در اغلب شهرهای بزرگ از استانداردهای جهانی فراتر است و ایران نیز مانند اغلب کشورهای خاورمیانه با کمبود آب مواجه است (undp.org). از طرفی، ظرفیت زیستی سرزمین ایران به پایان رسیده است. به‌طوری‌که امروزه شاهد ویرانی جنگل‌ها، افت شدید سطح آب‌های زیرزمینی، بحران آلودگی هوا و تنوع‌زیستی نیز هستیم. مرمت و اصلاح عوامل مذکور، نیازمند مشارکت دولت، سازمان‌های مردم‌نهاد و خیرینی است که می‌توانند در احیا و توسعه پوشش گیاهی و بهبود توسعه پایدار در شهرها، نقش راهبردی و کلیدی ایفا کنند (Rahimi Sardo, 2020).

در حالی که در گذشته‌ای نه‌چندان دور یعنی دهه‌های ۶۰ و ۷۰ میلادی، حمایت از اقدام‌ها و موقوف‌های محیط‌زیستی در بنیادهای خیریه کم‌اهمیت شمرده می‌شد، امروزه یکی از اهداف مهم سیاسی و اجتماعی این مؤسسه‌ها، حفاظت از محیط‌زیست است. هم‌اکنون، مؤسسه‌های خیریه محیط‌زیستی مختلفی در جهان وجود دارند که با توجه به تمایل روزافزون شهروندان به حفظ محیط‌زیست بنیاد نهاده شده‌اند و با حمایت مالی و کار داوطلبانه مردم و خیرین همچنان در سطح گسترده‌ای به فعالیت خود ادامه می‌دهند.

مردم‌نهاد و خیریه در تعدادی از کشورهای مشابه (ارمنستان، ترکیه و لبنان) و متفاوت (چین، کره جنوبی، نروژ، آلمان، برزیل و کانادا) با شرایط ایران نیز بررسی شد. روش اجرایی کار آن‌ها نیز توضیح داده می‌شود. درمورد انتخاب این کشورها باید اظهار داشت که در مطالعه کشورهای مشابه و یا متفاوت با شرایط ایران، اقدام‌های شاخص سازمان‌های مردم‌نهاد و بنیادهای خیر آن‌ها در بررسی‌های کتابخانه‌ای، قابل توجه و منحصر به فردتر بود. به طوری که در بررسی وبگاه (Web site) و پرسش از افراد متخصص، این کشورها با نام این مؤسسه‌ها در این حوزه شناخته شده بودند. همچنین، تعدادی از سازمان‌های مردم‌نهاد در کشور که اقدام‌های قابل توجهی را در حوزه احیا و توسعه پوشش گیاهی انجام داده‌اند نیز معرفی می‌شوند و در خصوص اقدام‌های آن‌ها بحث می‌شود. در انتها، برخی اقدام‌های افراد خیر و نیکوکار در حوزه توسعه فضای سبز شهری معرفی می‌شوند.

فعال‌ترین و مهم‌ترین بنیادهای خیریه و سازمان‌های مردم‌نهاد در دنیا

در مطالعه تعدادی از بزرگ‌ترین و مهم‌ترین بنیادهای نیکوکاری و سازمان‌های مردم‌نهاد در دنیا، تعدادی از مؤسسه‌هایی که اقدام‌های قابل توجهی در حوزه احیا و توسعه جنگل‌ها و فضای سبز شهری انجام داده‌اند، معرفی می‌شود. این مؤسسه‌ها در ابتدا در کشورهای آمریکا و انگلیس آغاز به کار کردند و با گسترش فعالیت‌های خود در حوزه مطالعه‌های محیط‌زیستی، حفاظت و نگهداری از درختان و فضاهای سبز موجود، تغییر اقلیم و کاشت درخت در نقاط دیگر دنیا نیز اقدام‌های قابل توجهی را انجام داده‌اند. در این میان، مؤسسه‌هایی مانند حفاظت از طبیعت (nature.org)، حفاظت بین‌المللی (conservation.org)، فضای سبز

دقیق ابعاد کارکردی و فعالیتی سازمان‌های مردم‌نهاد و بنیادهای خیریه در زمینه منابع طبیعی و محیط‌زیست و شناخت آن‌ها به منظور طراحی و ایجاد بسترهای متناسب با این فعالیت‌ها در کشور، نیازمند بررسی و مطالعه دقیق تجربه‌ها و الگوهای جهانی است. انجام چنین مطالعه‌هایی می‌تواند سهم بسزایی در روشن‌گری این موضوع در کشور داشته باشد، بنابراین لازم است که تجربه‌ها، راهبردها و برنامه‌های سازمان‌های خیریه حامی محیط‌زیست در جهان و ایران بازشناسی و مطالعه شوند. پژوهش پیش‌رو با رویکرد مطالعه‌های تطبیقی، سوابق اجرایی و عملکردی مشارکت نهادهای خیریه در حوزه محیط‌های طبیعی، پوشش گیاهی و فضای سبز را در دو سطح بین‌المللی و ایران تجزیه و تحلیل می‌کند.

روش پژوهش

روش پژوهش در این مطالعه، توصیفی-تحلیلی و شیوه جمع‌آوری اطلاعات، اسنادی است که در آن وضعیت تعداد از کشورهای شاخص و سرآمد دنیا نیز بررسی می‌شود. داده‌ها و اطلاعات این پژوهش پس از جمع‌آوری از منابع اینترنتی، وبگاه‌های رسمی دستگاه‌های مربوطه در کشورهای گوناگون و مصاحبه با خبرگان به صورت تطبیقی تحلیل شد. ابتدا به معرفی ۱۵ مورد از فعال‌ترین و مهم‌ترین بنیادهای نیکوکاری یا خیر و سازمان‌های مردم‌نهاد در دنیا که اغلب در کشورهای آمریکا و انگلیس که از سطح پیشرفت و درآمد قابل توجهی در این حوزه برخوردارند، پرداخته می‌شود. این مؤسسه‌ها به نوعی از آموزش فراتر رفته‌اند و به مرحله اجرا در زمینه احیای جنگل‌های محلی و جهان، جنگل‌کاری، حفاظت از محیط‌زیست و افزایش تنوع زیستی وارد شده‌اند. در این پژوهش، یکی از مهم‌ترین و بزرگ‌ترین بنیادهای

کشورهای مورد مطالعه

ارمنستان: مؤسسه جنگل من ارمنستان (My Forest Armenia)

مؤسسه جنگل من ارمنستان توسط Andre Gumuchdjian خیر و کارآفرین بلژیکی - ارمنی در سال ۲۰۱۹ تأسیس شد. ایده اولیه شکل‌گیری این مؤسسه به منظور کاهش انتشار کربن ناشی از سوزاندن سوخت‌های فسیلی بود. در واقع Andre معتقد بود که نسل‌های آینده نباید بار پاک‌سازی آلودگی نسل‌های پیشین را بر دوش بکشند. از زمان اجرایی شدن فعالیت‌های این مؤسسه، اهمیت حیاتی جنگل‌ها که شامل تأمین منابع آبی و ایجاد تنوع زیستی در زمین است، بیشتر نمود پیدا کرده است. مؤسسه My Forest Armenia در ابتدا نهالستان‌های باکیفیت را گسترش داد. این مؤسسه برای بهبود بیشتر و بهتر کار خود، نهالستان‌های بسیاری در ایالت‌های مختلف این کشور احداث کرد که به‌طور مستقیم بر آن‌ها و کاشت نهال و درخت نظارت داشت. امروزه، این مؤسسه توسط اجرای پروژه‌های مختلفی مانند احیای نهالستان‌ها، جنگل‌کاری و احیای جنگل، احداث گلخانه، بذرکاری و آموزش‌های محیط‌زیستی و کمک‌های مردمی و خیرین، نقش قابل توجهی در بهبود کیفیت زندگی و اقتصادی ساکنان منطقه دارد. مؤسسه مذکور سعی دارد که در قالب کاشت درخت و توسعه فضای سبز، سرمایه‌گذاری بلندمدتی برای ایجاد محیط سبز و ایمن داشته باشد.

مؤسسه جنگل من، پروژه‌های مختلفی مانند احیا پارک ملی Dilijan در سال ۲۰۲۰، جنگل‌کاری ۲۰۲۰، جامعه Shirkamut، جامعه Jrashen و شمال Bazum که به‌منظور احیا مناطق جنگلی در این مناطق با کاشت نهال و بذرکاری بوده، انجام داده است. به‌عنوان مثال، برای احیا پارک جنگلی

(greenpeace.org)، صندوق حمایت از محیط‌زیست (edf.org)، شبکه روز زمین (earthday.org)، کاشت یک درخت با یک دلار (plantwithpurpose.org/plant-a- tree)، زمین خنک (coolearth.org)، درختان برای آینده (trees.org)، درختان، آب و مردم (treeswaterpeople.org)، بنیاد بین‌المللی درخت: پیشگامان در کاشت درختان (internationaltreefoundation.org)، جنگل محله: هدیه‌دادن درختان به کودکان (neighborhoodforest.org)، بنیاد اینگا: بازسازی زمین، تغییر زندگی‌ها، نجات جنگل‌های بارانی (ingatree.org)، اعتماد جنگل: بزرگ‌ترین محافظ چوب و درختان انگلستان (woodlandtrust.org.uk)، درختان برای زندگی: کاشت درختان برای احیای اراضی بالادست (treesforcities.org) و درختان برای شهرها: درختان و پارک‌ها برای سرسبزی شهری (treesforcities.org) بررسی شده‌اند. همه مؤسسه‌های مذکور توسط حمایت‌های مالی افراد و خیرین و سازمان‌های مردم‌نهاد اداره و مدیریت می‌شوند و با هدف واحد آینده‌ای سبز برای زمین، سعی در مقابله با مشکلات موجود درزمینه جنگل‌زدایی و کاهش فضا‌های سبز دارند. همه این مؤسسه‌ها از پژوهش‌ها و پیشرفت‌های علمی جدید برای جلوگیری از تخریب‌های محیط‌زیستی، تغییر اقلیم و حمایت از بوم‌سازگان‌های طبیعی استفاده می‌کنند. همچنین، آن‌ها با بسیاری از دولت‌ها و جوامع محلی به‌منظور حفظ بوم‌سازگان‌های طبیعی، همکاری‌های گسترده‌ای دارند.

فعالیت‌های این گروه به سه دوره به شرح زیر تقسیم می‌شوند:

۱- دوره آگاه‌سازی و اطلاع‌رسانی (۱۹۸۰-۱۹۷۰): در این دوره که با شکل‌گیری کمیته‌هایی از تبلیغات رسانه‌ها یا برنامه‌های آخر هفته گروه دوستان طبیعت ایجاد شده بود، جوانان سراسر لبنان شرکت می‌کردند و زباله‌ها را از جنگل‌ها و سواحل پاک‌سازی می‌کردند. این گروه در سفر به مناطق مختلف لبنان، همه زیبایی‌ها و تهدیدهای موجود را ثبت می‌کردند. آن‌ها با برگزاری سخنرانی در مدرسه‌ها و مراکز اجتماع افراد و روستاها، برگزاری کنفرانس‌های علمی و توقف بسیاری از پروژه‌های اجرایی به نفع طبیعت، همه سطح‌های جامعه را نسبت به تهدیدهای محیط‌زیستی آگاه می‌کردند.

۲- دوره معرفی و شکل‌گیری ذخایر طبیعی (۱۹۹۰-۱۹۸۰): فعالیت‌های این گروه به‌عنوان پدر جنبش محیط‌زیستی لبنان در این دوره باعث شکل‌گیری محیط‌هایی به‌عنوان ذخایر طبیعی مانند ذخیره‌گاه جنگل طبیعی Ehden (Ehden Forest Nature Reserve) شد که توسط مردم محلی حمایت و حفاظت می‌شد. گستردگی اقدام‌های این گروه و حمایت بسیاری از متخصصان سبب شکل‌گیری قانون‌هایی برای حفاظت از این مناطق، بررسی تنوع زیستی، وضعیت تهدیدها و اهمیت بوم‌سازگان‌های آن‌ها شد.

۳- دوره نمایش بین‌المللی (۲۰۰۰-۱۹۹۰): پس از انجام پروژه‌های طولانی‌مدت توسط این مؤسسه در این دوره مقرر شد که مهاجران لبنانی برای کمک به حفاظت از میراث آن‌ها و نیز ایجاد پل ارتباطی با نهادهای بین‌المللی به‌منظور به رسمیت شناختن فعالیت‌های محیط‌زیستی با برگزاری جشنواره‌های بین‌المللی برای مهاجران لبنانی در سطح جهانی مشارکت کنند (تبادل گونه و افزایش تنوع زیستی).

Dilijan (DNP) منطقه‌ای از پارک با مساحت ۲۰ هکتار که در اثر فشارهای انسانی وارده، بیشترین حجم از تخریب را داشت در نظر گرفته شد. این منطقه جنگلی که به مرتع تبدیل شده بود، درختان کوچکی داشت که به دلیل چرای بیش‌ازحد، درختان آن قابلیت رشد بیشتر را نداشتند. اقدام‌های این مؤسسه مانند حصارکشی، کاشت بذرهای بومی و درخت‌کاری از سال ۲۰۲۰ به احیا درختان و بوم‌سازگان جنگلی مذکور منجر شد (myforestarmenia.org).

لبنان: مؤسسه دوستان طبیعت برای محیطی بهتر (Friends of Nature for a Better Environment)

حدود سال ۱۹۷۰، Ricadus Haber به‌عنوان فردی که عاشق ذاتی طبیعت بود، زمانی که دانشجوی رشته علوم در دانشگاه آمریکایی بیروت بود، علاقه خود به طبیعت را به دوستان خود نیز منتقل کرد و برنامه سازماندهی شده گروهی برای حمایت از طبیعت را پایه‌ریزی کرد. این افراد برای شروع طی چندین روز متوالی، برنامه‌هایی مانند سخنرانی و اجراهای کوتاه به‌همراه موسیقی درخصوص اهمیت طبیعت و دارایی‌های موجود در طبیعت لبنان را اجرا کردند. اولین سازمان غیردولتی که به دفاع از طبیعت و حفاظت از دارایی‌های طبیعی لبنان اختصاص داشت با عنوان «دوستان طبیعت برای محیطی بهتر» شکل گرفت. این مؤسسه از روش‌های متنوعی مانند پژوهش، کار میدانی، ظرفیت‌سازی، مشارکت جامعه، مستندهای دیداری و شنیداری برای دستیابی به اهداف خود استفاده کرده است. مؤسسه مذکور، ابزارهای متعددی مانند برگزاری سخنرانی، مسابقه، نمایشگاه، طبیعت‌گردی، فعالیت‌های علمی و انواع رویدادها را در راستای افزایش آگاهی افراد به‌کار برده است.

در ژانویه ۲۰۰۶ مؤسسه دوستان طبیعت، بنیان‌گذار و دبیر کل خود Dr. Haber را از دست داد. Haber در همه آن سال‌ها با قدرت مردم، مانع از اجرا و پیشبرد بسیاری از فعالیت‌ها و پروژه‌های مخرب محیط‌زیستی در این نقطه از زمین شده بود. امروزه مؤسسه دوستان طبیعت با پایه‌های محکم خود در سراسر لبنان، اقدام‌های قابل‌توجهی را در زمینه حفاظت از طبیعت و کاشت درخت انجام داده است و برای بسیاری از افراد، نامی آشنا است. این مؤسسه توسط تیمی با استعداد از فارغ‌التحصیلان دانشگاهی و متخصصان پشتیبانی می‌شود و هدف عمده آن، حل مشکلات بوم‌شناختی برای توسعه پایدار جامعه است (f-o-n.org).

ترکیه: بنیاد تما (TEMA)

بنیاد تما برای مبارزه با فرسایش، جنگل‌کاری و حفاظت از دارایی‌های طبیعی کشور ترکیه در ۱۱ سپتامبر ۱۹۹۲ در این کشور تأسیس شد. در این سال، دو تاجر ترکیه‌ای به نام‌های A. Nihat Gökyiğit و Hayrettin Karaca تصمیم گرفتند که واژه‌های محیط‌زیست و پایداری که در عرصه بین‌المللی به نسبت جدید بود را وارد این کشور کنند تا حفاظت از طبیعت را سازماندهی کنند. مقابله با فرسایش و بیابان‌زدایی، دو موضوع مهم در ترکیه بودند که نیاز به مداخله جدی و فوری داشتند. این دو دوستدار طبیعت، حساسیت موضوع را به رهبران تجاری دیگر این کشور نیز نشان دادند. این بنیاد با اقدام‌های آموزشی و علمی خود نشان داد که فرسایش، سرنوشت نیست و با حفاظت از خاک و جنگل‌کاری می‌توان با فرسایش مقابله کرد. در واقع، آن‌ها با هدف حفاظت از سرمایه‌های طبیعی توسط جنبش مردمی، اقدام‌های قابل‌توجهی را در زمینه جنگل‌کاری در این کشور انجام دادند. تما در سال ۲۰۱۲ جایزه "Land for Life" را

برای اولین بار از سازمان ملل متحد دریافت کرد. امروزه این بنیاد در سراسر ترکیه توسط حمایت‌های مردم، داوطلبان و خیرین، نقش مهمی را در حفاظت از دارایی‌های طبیعی زمین که شامل جنگل‌کاری و حفاظت از جنگل‌ها، توسعه روستایی، آموزش، سیاست‌های محیط‌زیستی، تغییر اقلیم و تنوع‌زیستی است، انجام داده است. عمده فعالیت‌های صورت‌گرفته توسط افراد در قالب اهدا و حمایت و فعالیت‌های داوطلبانه هستند.

به‌طورکلی فعالیت‌های عمده این بنیاد در ترکیه شامل موارد زیر هستند:

مطالعه‌های جنگل: بنیاد تما با شعار «نگذارید ترکیه بیابان شود» تأثیر زیادی بر جامعه این کشور گذاشت. به‌طوری‌که این بنیاد از سال ۱۹۹۲ تاکنون ۲۲/۳ میلیون اصله نهال در فضایی به وسعت ۲۷ هزار زمین فوتبال کاشته شده است و امروزه حداقل یک جنگل در ۸۱ استان ترکیه وجود دارد. تما در حوزه مطالعه‌های جنگلی خود با ایجاد جنگل‌های یادبودی در شهرهای مختلف ترکیه، اقدام‌های ارزشمندی را انجام داده است. چنانچه این بنیاد با همکاری اداره کل جنگل‌داری ترکیه و به‌منظور حفاظت و افزایش دارایی‌های جنگلی و ارائه خدمات بوم‌سازگانی متنوع، نهال‌های فردی و شرکتی را اهدا کرده است.

اقدام‌های آموزشی: این بنیاد از ابتدای تأسیس خود تاکنون علاوه بر کاشت نهال، اقدام‌های آموزشی قابل‌توجهی به کودکان و گروه‌های مختلف سنی از طریق برنامه‌های آموزشی مدرن و یا مدارس طبیعت ارائه کرده است. درنهایت، این فعالیت‌ها سبب افزایش سطح سواد محیط‌زیستی افراد در جامعه شده است. به‌علاوه، این بنیاد، مجموعه‌های ارزشمندی در حوزه فعالیت‌های خود نیز منتشر کرده است.

که با طبیعت دوست باشید، به حقوق زندگی همه‌چیز در طبیعت احترام بگذارید، صادق باشید و برای این کار تمرین کنید.

این مؤسسه تاکنون اقدام‌های قابل‌توجهی در حوزه فعالیت خود به شرح زیر انجام داده است:

۱- ایجاد آموزش عمومی غیردولتی محیط‌زیستی برای اولین بار در چین با برگزاری «سخنرانی سبز» در میان اعضا و مردم.

۲- چاپ کتاب «خانه زمین» به‌عنوان یکی از محبوب‌ترین کتاب‌های حفاظت از محیط‌زیست کودکان.

۳- تبادل فعالیت‌ها و آموزش محیط‌زیستی معلمان غیردولتی دبستان و متوسطه برای اولین بار در چین با آلمان و هلند.

۴- «ارزیابی محیط‌زیستی روزنامه‌ها» برای اولین بار در چین.

۵- ارائه پیشنهادهایی به اداره‌های مرکزی مربوطه در ارتباط با مسائل مهم محیط‌زیستی مانند کنترل آلودگی محیط‌زیستی.

۶- کاشت داوطلبانه درخت در صحرای مغولستان و شمال Shaanxi با هزینه شخصی برای اولین بار در چین.

۷- ایجاد اولین گروه پرندنگری آماتور در چین.

۸- مشارکت فعال مدیران و رهبران دولت به‌منظور حفظ جنگل‌های بکر این کشور.

۹- حفاظت از محیط‌زیست رودخانه و حیات وحش چین.

۱۰- ایجاد چندین گروه حفاظت از محیط‌زیست در پکن با شعار «نخرید، نپزید و شکار وحشی نخورید».

۱۱- ارتباط و تبادل دانش با سازمان‌ها و رسانه‌های خارجی به‌منظور حفاظت از محیط‌زیست.

مطالعه‌های اقلیمی: تما معتقد است که تغییر اقلیم باید پیش از رسیدن به یک نقطه برگشت‌ناپذیر متوقف شود. در این خصوص، سیاست‌هایی مختلفی مانند پیگیری فرایندهای بین‌المللی سازمان ملل، پروژه رهبران زن برای مطالعه‌های اقلیمی، ایجاد طرح‌های محلی مانند پروژه سفیران اقلیم، مشارکت عمومی در فرایندهای تصمیم‌گیری مرتبط با تغییر اقلیم، بازدیدها، شرکت در جلسه‌ها و برگزاری جلسه‌های حضوری برای بررسی مطالعه‌های اقلیمی را دنبال کرده است. بنیاد تما، پروژه‌های تکمیلی بسیاری در حوزه جنگل‌داری و توسعه روستایی، سیاست‌های حمایت محیط‌زیستی، جنگل‌کاری و تنوع زیستی انجام داده است. این مجموعه علاوه بر اقدام‌ها و فعالیت‌های علمی و آموزشی مذکور، تولیدات متنوعی مانند کارت‌های عروسی و کودک و دعوت‌نامه برای مناسبت‌های مختلف و انواع وسایل تزئینی با طراحی‌های زیبای محیط‌زیستی نیز تهیه می‌کند (tema.org.tr).

چین: مؤسسه دوستان طبیعت (Friends of Nature- FON)

در مارس ۱۹۹۴، Liang Congjie اولین سازمان غیردولتی حفاظت از محیط‌زیست به‌نام «دوستان طبیعت» را در چین تأسیس کرد. Congjie در دوران فعالیت خود، سازمان‌دهنده و مسئول اصلی فعالیت‌ها و مدیریت اداری این مؤسسه بود. مؤسسه دوستان طبیعت امروزه دارای بیشتر از ۳۰۰۰۰ عضو، ۴۰۰۰۰ اهداکننده، ۱۹ گروه محلی و بیشتر از ۱۰۰۰۰ شهروند سبز در سراسر چین است. چشم‌انداز دوستان طبیعت، ایجاد جامعه هماهنگ بین انسان و طبیعت برای مشارکت مردم و آگاهی‌بخشی در زمینه حفاظت از محیط‌زیست است. ارزش‌های اصلی این مؤسسه این است

حوزه منطقه‌ای و بین‌المللی، اقدام‌های باارزشی را درخصوص مسائل محیط‌زیستی جهانی مانند تخریب لایه اوزون، جنگل‌زدایی، تنوع‌زیستی، تغییرات آب‌وهوایی، حفاظت از طبیعت و افزایش سطح جنگل‌کاری‌ها انجام داده است. این گروه به‌عنوان بزرگ‌ترین سازمان غیردولتی محیط‌زیستی در کره در سال ۱۹۹۳ در سئول، پایتخت این کشور تأسیس شد. هم‌اکنون KFEM دارای ۵۲ سازمان منطقه‌ای، پنج مؤسسه تخصصی و پنج تعاونی است. فعالیت‌های عمده این مؤسسه شامل آموزش محیط‌زیست، تهیه و توزیع مواد و ابزارهای آموزشی، توسعه و ارائه برنامه‌های محیط‌زیستی برای افراد در همه مقاطع سنی و مربیان، احیای بوم‌سازگان‌ها و ارزیابی سیاست‌های مربوط به آموزش محیط‌زیست و توصیه سیاست‌های آموزشی هستند.

اقدام‌های مؤثر جنبش محیط‌زیستی کره به شرح زیر است:

۱- ارائه اخبار محیط‌زیستی از طریق انتشار خبرنامه‌های مردمی، برگزاری جلسه‌های مناظره، سخنرانی و سمینار در حوزه تغییر اقلیم و انتشار کتاب‌های سیاست‌های محیط‌زیستی درخصوص تعدیل و سازگاری با تغییر اقلیم.

۲- بهبود مدیریت آب و رودخانه و اعتراض به ساخت‌وساز سد‌های بزرگ و پروژه‌های دیگر توسعه رودخانه‌ها در این کشور.

۳- ترویج برنامه‌های درخت‌کاری به‌منظور توقف بیابان‌زدایی و حمایت از احیای سیستم‌های بوم‌شناختی.

۴- احیای جنگل‌های حرا و توسعه انرژی‌های سازگار با محیط‌زیست برای کاهش تغییر اقلیم.

۵- انتشار ماهنامه Hamkesaneungil (در زبان کره‌ای به‌معنای «راه زندگی باهم» است) از سال ۱۹۹۳ به‌منظور

۱۲- جمع‌آوری ۴۰۰۰۰۰ یوان کمک هزینه برای حفاظت از گونه‌های در معرض خطر.

۱۳- ایجاد آزمایشگاه آسمان آبی (Blue Sky Lab) به‌منظور درک صحیحی از دانش آلودگی هوا توسط مردم.

۱۴- حفاظت از تنوع‌زیستی (حفاظت از طاووس سبز، تالاب‌ها، پرندگان و گیاهان وحشی).

بزرگ‌ترین دستاورد این مؤسسه محیط‌زیستی، کمک به پرورش شبکه روبه‌رشدی از سازمان‌های مردم‌نهاد محیط‌زیستی در سراسر چین است. در واقع آن‌ها اعتقاد دارند که آموزش محیط‌زیست، آگاهی را افزایش می‌دهد. آگاهی نیز به افزایش مشارکت شهروندان منجر می‌شود. چنانچه با مشارکت همه شهروندان چینی است که این کشور درنهایت می‌تواند به رویای جامعه‌ای هماهنگ با طبیعت دست یابد. مؤسسه دوستان طبیعت متعهد است که به همه اعضای خود کمک کند تا فعالانه، مسئولیت‌های خود را به‌عنوان شهروندان و مصرف‌کنندگان سبز انجام دهند. عضویت در این مؤسسه، نیازمند شرایط اولیه‌ای مانند تعهد، مسئولیت‌پذیری و روحیه تیمی است. این مؤسسه کمک‌های مردمی خود را از طریق اهدا (donation) و یا کمک افراد در قالب فعالیت‌های محیط‌زیستی تأمین می‌کند (fon.org.cn).

کره جنوبی: مؤسسه جنبش محیط‌زیستی کره (Korean Federation for Environmental Movement- (KFEM

جنبش محیط‌زیستی کره یا KFEM یک سازمان مردم‌نهاد اجتماعی است که اقدام‌های باارزشی را درخصوص حمایت از ارزش‌های زندگی، صلح، محیط‌زیست و مشارکت از پایین به بالا و به‌صورت هماهنگ با طبیعت انجام داده است. این جنبش پس از کنفرانس ۱۹۸۴ به‌منظور حفاظت از محیط‌زیست و پایداری آن شکل گرفت. KFEM در دو

پروژه براساس جنگل‌داری پایدار و مدیریت مناسب منابع طبیعی سعی در بازیابی جنگل‌ها و محیط‌های طبیعی داشته است. زمینه‌های فعالیت NFG امروزه شامل آموزش حرفه‌ای در حوزه توسعه روستایی و پایداری زمین، یادگیری با جنگل توسط آموزش، توسعه پایدار در مدارس، اندازه‌گیری جنگل و نقشه‌سازی کاربری اراضی توسط فناوری GIS، گواهینامه جنگلی، اندازه‌گیری جنگل ملی توسط سیاست‌های موجود، کاشت بذرها و گیاهان توسط مدیریت بذر و نهالستان جنگلی، مدیریت پایدار مراتع و اندازه‌گیری و کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای ناشی از جنگل‌زدایی و تخریب جنگل هستند. هریک از حوزه‌های فعالیت گروه جنگل‌روژی با دارا بودن سیاست‌ها و برنامه‌های خود و افراد توانمند و باتجربه در نواحی مختلف از کشورهای افغانستان، ارمنستان، سودان، چین، قبرس، استونی، اتیوپی، غنا، گواتمالا، هندوراس، هندوستان و برخی نقاط دیگر دنیا، اقدام‌های مهمی را انجام داده است. از جمله هدف‌های بلندمدت NFG در این کشورها می‌توان به ارائه خدمات مشاوره بین‌المللی، توسعه و اجرای پروژه‌ها براساس جنگل‌داری پایدار و مدیریت مناسب منابع طبیعی و بازاریابی از بذر تا محصولات چوبی، حفاظت محیط‌زیست تا استفاده تجاری از جنگل‌ها و هدایت و مدیریت پروژه‌ها اشاره کرد. در واقع، این مؤسسه با داشتن متخصصان فعالی در حوزه جنگل و محیط‌زیست و همکاری سازمان‌های مردم‌نهاد و دولت با به‌کارگیری توان مالی و تخصص خود، سعی در بازیابی فضاها و سبز موجود و حفاظت از طبیعت نه تنها در نروژ بلکه در بسیاری از نقاط دنیا دارد.

برخی از پروژه‌های اجرا شده و در حال اجرای این مؤسسه عبارت‌اند از:

افزایش آگاهی عمومی در مورد نگرانی‌های اجتماعی و محیط‌زیستی.

تعداد زیادی از افراد در این کشور سعی دارند که بذر و نهال به این مجموعه اهدا کنند تا دارایی‌های جنگلی این کشور افزایش یابد. شعار اهدای (Donor) این مؤسسه این است که جنگل‌ها، زمانی تشکیل می‌شوند که درختان به شکل انفرادی در کنار هم قرار بگیرند، ریشه‌های خود را به طور عمیق در خاک فرو ببرند و به درختان تنومندی تبدیل شوند که قادر به تولید بذر باشد تا در نهایت، جنگلی را به وجود آورند. در واقع، بذرهای تولیدی این درختان، پتانسیل ایجاد جنگل وسیع و سرسبز را دارند. این جنبش با الهام از واژه تأثیرگذار بذر (Seed) باعث شکل‌گیری دو عنوان Seed1 و Seed2 شد. در Seed1 افراد با افتتاح حساب و اهدای کمک‌های مالی در Woori Bank گامی برای تحقق بخشیدن به اقدام‌های محیط‌زیستی این مؤسسه برمی‌دارند. در Seed2 نیز به‌عنوان یک عضو KFEM با ایفای نقش خود به حیات زمین کمک می‌کنند. جنبش محیط‌زیستی کره تلاش می‌کند تا جهانی را ایجاد کند که در آن طبیعت و حقوق بشر رعایت شود. این جنبش در بسیاری از اجلاس‌های جهانی شرکت کرده و همکاری‌های مختلفی با گروه‌های مختلف محیط‌زیستی در سراسر جهان داشته است تا صدای خود را برای حفاظت از منابع طبیعی و بوم‌سازگان کره به گوش کره‌ای‌ها و نیز جهانیان برساند (kfem.org).

نروژ: گروه جنگل‌روژی (Norwegian forestry group-NFG)

گروه جنگل‌روژی یا NFG شبکه گسترده‌ای از متخصصان اروپای شرقی، آفریقا، آسیا و آمریکای لاتین است که در سال ۱۸۹۸ در اسلو، پایتخت نروژ تأسیس شد. این گروه با ارائه خدمات مشاوره بین‌المللی، توسعه و اجرای

از مصرف‌کنندگانی است که به دنبال شیوه‌های زندگی پایدار و سیستم‌های متناسب اقتصادی هستند که به محدودیت‌های محیط‌زیستی احترام می‌گذارند و برای حفاظت از تنوع‌زیستی، دارایی‌های طبیعی و مسائل اقلیمی تلاش می‌کنند. کمک‌های محیط‌زیستی آلمان به‌عنوان یک سازمان حفاظت از محیط‌زیست با بسیج گروه‌های مختلف مردمی، سعی در ارتقای اهداف محیط‌زیستی و حفاظت از طبیعت از طریق آموزش و مشاوره دارد. سیاست‌های این مؤسسه براساس منافع عمومی است و در راستای موضوع‌های مختلفی مانند انرژی‌های تجدیدپذیر، تغییر اقلیم، آلودگی‌های محیط‌زیستی، تنوع‌زیستی، کاهش سطح جنگل‌ها، افزایش جنگل‌کاری‌های موجود در آلمان و مخاطرات محیط‌زیستی دیگر با به‌کارگیری گروه‌های مختلف مردم، سعی در حفاظت از طبیعت دارد. کمک به این مؤسسه از طریق حمایت‌های مالی افراد و سازمان‌های کوچک و بزرگ از موضوع‌ها و پروژه‌های خاص محیط‌زیستی و عضویت در این مؤسسه دنبال می‌شود.

مؤسسه کمک‌های محیط‌زیستی آلمان معتقد است که با توجه به توسعه فناوری‌های صورت‌گرفته در این کشور و مکانیزه‌شدن بسیاری از فعالیت‌ها و توسعه زندگی ماشینی، فضای سبز شهری برای یک شهر سرزنده و قابل‌زندگی مهم است. این فضاها نه تنها مکانی برای اوقات فراغت و تفریح هستند، بلکه سبب ایجاد آب‌وهوایی سالم و باکیفیت برای زندگی نیز خواهند شد. از طرفی، فضای سبز شهری، زیستگاهی برای گیاهان و حیوانات را نیز به‌وجود می‌آورند که لازمه پایداری در زندگی شهری محسوب می‌شود. در این راستا، بیشتر از ۲۵ سال است که کمک‌های محیط‌زیستی آلمان از شهرداری‌ها با ایجاد رقابت‌های هیجان‌انگیز و کمپین‌های آموزنده برای حفاظت و ترویج طبیعت متنوع و

۱- ایجاد مؤسسه آموزش مدیریت جنگل‌داری، محیط‌زیست و منابع طبیعی در بدخشان افغانستان برای آموزش تمام‌وقت و پاره‌وقت جنگلبانان و کارگران جنگل‌داری و کشاورزان.

۲- مدیریت جنگل‌های اجتماعی با تمرکز بر کاهش قطع غیرقانونی درختان و بهبود شرایط محلی در ارمنستان به‌منظور افزایش توسعه اقتصادی و حفاظت از منابع و بوم‌سازگان‌های جنگلی در بلندمدت.

۳- آموزش حرفه‌ای در بخش جنگل‌داری و محیط‌زیست تاجیکستان برای جمعیت محلی، کشاورزان، کارگران جنگل، کارآفرینان و یا افسران جنگل و محیط‌زیست.

۵- بازسازی و مدیریت پایدار منابع جنگلی در جنوب سودان توسط ایجاد پایگاه‌داده برای داده‌های جنگل، کشاورزی و محیط‌زیست به‌صورت دوره‌های چهارساله.

۶- طرح مشارکت بخش خصوصی و جوامع روستایی در مدیریت منابع طبیعی قرقیزستان و ایجاد یک پایگاه‌داده برای جنگل‌داران و زمین‌داران در صندوق جنگل دولتی و سازماندهی انجمن‌های جنگل‌داری منطقه (nfg.no).

آلمان: کمک‌های محیط‌زیستی آلمان (German Deutsche Environmental Aid-DUH Umwelthilfe)

مؤسسه کمک‌های محیط‌زیستی آلمان (DUH) در سال ۱۹۷۵ در این کشور تأسیس شد. این انجمن به‌عنوان یک سازمان غیرانتفاعی مستقل در درجه اول در سطح ملی و سپس در اروپا، فعالیت خود را آغاز کرد. DUH بیشتر از ۴۰ سال است که متعهد به حفظ طبیعت است. هدف این مؤسسه، ترویج حفاظت از طبیعت و محیط‌زیست و حفاظت

مروری بر نقش سازمان‌های مردم‌نهاد و بنیادهای خیریه در احیا و توسعه...

مردم محلی کاشته شد. با کاشت درختان در این ناحیه و احیای کامل جنگل و بازگشت حیات وحش، پوشش گیاهی دوباره به منطقه بازگشت و روند زندگی گیاهان و حیوانات در آن تغییر کرد. همین امر سبب جریان یافتن چشمه‌های طبیعی و کنترل فرسایش خاک شد. ترا تا به امروز به احیای هزاران هکتار از جنگل‌های اطراف خود و آموزش‌های محیط‌زیستی برای تشویق توسعه پایدار منطقه کمک کرده است. این مؤسسه، بیشتر از ۷۰ کارمند دارد که با کمک آن‌ها توانسته است ۵۵۵ هکتار جنگل را بازسازی کند. امروزه، این مؤسسه با تولید بیشتر از شش میلیون نهال از گونه‌های گیاهی بومی جنگل‌های اقیانوس اطلس توسط نهالستان‌های خود سبب احیا جنگل‌های منطقه شده است. به همراه احیای جنگل‌ها، گونه‌هایی از جانوران برزلی که در معرض خطر انقراض بودند، بار دیگر پناهگاهی امن پیدا کرده‌اند و حیات در منطقه دوباره رونق گرفته است.

امروزه این مؤسسه با به‌کارگیری نیروهای بومی و با هدف احیای جنگل‌ها و پوشش گیاهی منطقه علاوه بر کاشت درخت، اقدام‌های متنوعی مانند جمع‌آوری و نگهداری بذر، احداث گلخانه‌ها، تجهیز و نگهداری آن‌ها، پژوهش‌های علمی و کاربردی و آموزش محیط‌زیست با برگزاری کارگاه‌های آموزشی توسط متخصصان خود را در جوامع محلی انجام داده و در حال پیگیری است (institutoterra.org).

کانادا: بنیاد درخت کانادا (Tree Canada)

درخت کانادا تنها سازمان غیرانتفاعی ملی است که به کاشت و پرورش درختان در مناطق روستایی و شهری استان‌های سراسر کانادا اختصاص دارد. این بنیاد از سال ۱۹۹۲ به‌کمک حامیان خود، موفق به کاشت ۸۴ میلیون

جذاب شهری با کاشت درخت حمایت می‌کند. برای مثال، این انجمن با آموزش‌های خود در مدارس این کشور از جولای ۲۰۲۱ تا دسامبر ۲۰۲۳ قصد دارد که حیاط مدرسه سبز در ایالت‌های مختلف آلمان احداث کند. آن‌ها معتقد هستند که حیاط‌های سبز مدارس علاوه بر آموزش‌های محیط‌زیستی و فرهنگ‌سازی برای کودکان، سایه‌ای برای روزهای گرم تابستان، مکانی برای حفاظت از باران شدید و محلی برای بازی و ماجراجویی کودکان هستند. عوامل اصلی برنامه‌ریزی برای این کار، مشارکت دانش‌آموزان، والدین و حمایت مدارس هستند. در واقع، حیاط مدرسه باید همراه با کودکان و نوجوانان به‌گونه‌ای برنامه‌ریزی و طراحی شود که بتواند ایده‌های خلاقانه را معرفی کند. چنانچه دانش‌آموزان یاد می‌گیرند که طبیعت شکل‌گرفته در حیاط مدرسه با تلاش‌های خود آن‌ها، چه معنایی دارد و چگونه باید از آن مراقبت کنند (duh.de).

برزیل: مؤسسه ترا (Terra)

در سال ۱۹۹۸ منطقه‌ای در جنوب برزیل با مساحت ۶۰۸/۶۹ هکتار توسط Sebastião Salgado و همسر ایشان Lélia Deluiz Wanick جنگل‌کاری شد. ایده این کار، زمانی شکل گرفت که این عکاس و روزنامه‌نگار برزلی هنگام بازگشت از سفر، متوجه تخریب وسیع جنگل‌های استوایی محل زندگی‌شان شدند. آن‌ها پس از مواجهه با این حجم از تخریب پوشش گیاهی منطقه به کاشت درخت اقدام کردند. این زوج با گسترش فعالیت‌های خود، مؤسسه‌ای به‌نام «ترا» را پایه‌گذاری کردند که به‌عنوان یک جامعه غیرانتفاعی، سعی در بازیابی جنگل‌های این منطقه، محیط‌زیست و توسعه پایدار روستایی داشت. طی یک دوره بیست‌ساله، بیشتر از دو میلیون درخت در این منطقه با کمک

مقدار کربن ذخیره شده در Great Bear Rainforest افزایش یافته است.

براساس نظرهای محققان در نقاط مختلف کانادا هر ساله پروژه‌های مختلفی اجرا می‌شوند. به طوری که در سال ۲۰۲۲ سازمان درخت کانادا، پروژه شماره یک British Columbia و مناطق شمالی را اجرا کرد. این پروژه در شهر New Westminster با هدف بازسازی شهری در مهم‌ترین نواحی رویشگاهی و مسیرهای تفرجگاهی این شهر اجرا شد. با در نظر گرفتن رشد جوامع شهری و تغییر چشم‌اندازهای طبیعی، جنگل‌های قدیمی که زمانی از ویژگی‌های اصلی این منطقه بودند و امروزه تعدادی از آن‌ها از بین رفته‌اند، با مشارکت جوامع محلی و آموزش آن‌ها احیا و بازیابی شدند. این پروژه در برنامه ملی درخت کانادا، یکی از متنوع‌ترین برنامه‌ها از نظر درختان و درختچه‌های بومی است که در آن، گونه‌های متنوع پهن‌برگ و سوزنی‌برگ مانند سرخ‌دار، افرا، توت، نراد و تعداد زیادی از گونه‌های دیگر به‌کار گرفته شده بود (treecanada.ca).

معرفی تعدادی از سازمان‌های مردم‌نهاد در ایران
مؤسسه طبیعت

در سال ۱۳۷۶ زنده‌یاد محمدعلی اینانلو، روزنامه‌نگار، کارشناس طبیعت‌گردی و مستندساز طبیعت به منظور شناخت زیبایی‌های چشم‌نواز و حیرت‌انگیز ایران به معرفی طبیعت آن پرداخت و اولین مرکز آموزش و تحقیقات جهانگردی (طبیعت‌گردی) در کشور را به نام مؤسسه طبیعت بنیان نهاد. با توجه به نام‌گذاری سال ۲۰۰۲ به عنوان سال جهانی طبیعت‌گردی، استاد اینانلو با شناخت و احاطه‌ای که بر طبیعت ایران داشت و نیز براساس توسعه روزافزون گردشگری طبیعی و آسیب‌پذیری طبیعت ایران، به این نتیجه رسید که فقط همراه با راهنماهایی آزموده و بادانش

درخت شده و باعث ایجاد بوم‌سازگان‌های انعطاف‌پذیر و جوامع سالم‌تر و سبزتری در سراسر کانادا شده است. مدیران و محققان این بنیاد توسط شبکه‌ای از کارشناسان صنعت، دانشگاهیان و سازمان‌های غیرانتفاعی دیگر با آگاهی بخشی جامعه و کمک به شهرداری‌ها و با شعار رشد تاج درخت کانادا سبب ایجاد سایه‌بان‌های محلی برای افراد می‌شوند. دیدگاه درخت کانادا، بهبود زندگی کانادایی‌ها با کاشت و پرورش درختان و در عین حال آموزش است. مأموریت آن‌ها، الهام بخشیدن، آموزش و توانمندسازی کانادایی‌ها برای کاشت و پرورش درختان به منظور بهبود زندگی و مقابله با تغییر اقلیم است. در واقع، آن‌ها برای ایجاد یک کانادای سرسبز و بزرگ به کمک مردم، دولت و بسیاری از شرکت‌های خصوصی به ارائه برنامه‌ها و خدمات آموزشی باکیفیت متعهد می‌شوند.

برنامه‌های این بنیاد شامل جوامع سبز، احیا و رشد جنگل‌ها و ترسیب کربن هستند. در برنامه جوامع سبز هر ساله مدارس، گروه‌های اجتماعی، جوامع بومی و شهرداری‌های سراسر کانادا که به دنبال افزایش زیرساخت‌های سبز برای کاشت هستند، مورد حمایت مالی این برنامه قرار می‌گیرند. در برنامه ملی احیا و رشد جنگل‌ها، مناطقی که به احیای جنگل یا جنگل‌کاری با کاشت انبوه نهال نیاز دارند، حمایت می‌شوند. به طوری که در سال ۲۰۲۱ بیشتر از یک میلیون درخت در مناطق مختلف شمالی این کشور، British Columbia، Prairies، Ontario و Quebec کاشته شد. هدف از برنامه ترسیب کربن در این سازمان، مدیریت جنگل‌های منطقه مورد نظر به منظور ترسیب کربن و تأمین هوای سالم برای انسان و حیات وحش این کشور است. به طوری که در برنامه مدیریت زمین براساس بوم‌سازگان‌ها،

- کانون سافاری مؤسسه طبیعت: حفاظت اصولی و علمی از جان، مال و محیط‌زیست.

- کانون مطالعه‌های گیاهان طبیعت: فرهنگ‌سازی در زمینه حفظ و حراست از گیاهان.

- کانون گردشگری آبی طبیعت: ترویج گردشگری آبی در جامعه و فراهم کردن بستری مناسب برای فعالیت‌های آبی.

- کانون خانواده سبز طبیعت: ارتباط هرچه بیشتر والدین با فرزندان خود در طبیعت.

- کانون پرندنگری طبیعت: توجه به تعداد و تنوع گونه‌های پرندگان.

در کنار شناساندن ایران و طبیعت کم‌نظیر آن، افراد با شرکت در این کارگاه‌ها و دوره‌ها با سفر، یادگیری و شناخت طبیعت ایران، از آن حفاظت می‌کنند. در واقع، این مؤسسه با ایجاد کار فرهنگی، اقشار مختلف مردم را با طبیعت آشنا می‌کند که چگونگی در مواقع مختلف با آن برخورد کنند. مؤسسه مذکور امروزه دارای ۱۲۰ مدرس و ۳۳۷۰ دانش‌آموخته است که حدود ۳۰۰۰۰ ساعت کلاس را برگزار کرده است. مؤسسه طبیعت، دانش‌آموختگانی را به جامعه تحویل داده است که نگاه و نگرش آن‌ها در مقایسه با پیش از ورود به این مؤسسه، تغییرات قابل توجهی در مقابل طبیعت داشته است (tabiat.ir).

انجمن پایشگران حامی محیط‌زیست (پاما)

انجمن پایشگران حامی محیط‌زیست یا پاما در سال ۱۳۹۰ به‌وسیله تعدادی از علاقمندان به طبیعت و با هدف آگاه‌سازی و مطالبه‌گری از یک‌سو و تسهیل‌گری برای مشارکت‌جویی در حفاظت محیط‌زیست از سوی دیگر به‌عنوان انجمنی غیردولتی و داوطلبانه به‌وجود آمد. این

باید به طبیعت رفت، از آن آموخت و در حفظ طبیعت کوشا بود، بنابراین با ارائه پیشنهاد طرح برگزاری دوره راهنمایان طبیعت‌گردی به سازمان ایران‌گردی و جهان‌گردی وقت و تصویب آن از طرف سازمان مذکور، اولین دوره راهنمایان طبیعت‌گردی در تیرماه ۱۳۸۱ در مؤسسه طبیعت برگزار شد. سال‌های پس از آن نیز این روند با مدیریت فخرالسادات غنی که بچه‌های طبیعت او را مادر طبیعت می‌دانند و می‌خوانند، ادامه پیدا کرد.

مؤسسه طبیعت امروزه خود را به‌طور کامل وقف طبیعت و آموزش افراد کرده است. این مؤسسه اکنون با بیشتر از هزار دانش‌آموخته در زمینه‌های مختلف گردشگری و محیط‌زیستی برای حفظ همه ارزش‌های آن تلاش می‌کند. در مؤسسه طبیعت، دوره‌های مختلف مرتبط با گردشگری در قالب دوره‌های بلندمدت و کوتاه‌مدت مانند دوره‌های راهنمای گشت‌بر (Tour leader)، مجموعه کارگاه‌های بقا در طبیعت (بقا در جنگل، کوهستان، کویر و برف) و دوره الفبای سفر برای بسیاری از افراد برگزار می‌شود. با توجه به برگزاری کارگاه‌ها و سفرهای آموزشی در مؤسسه طبیعت در راستای حفظ، نگهداری و استفاده مسئولانه از منابع، این مؤسسه در زمینه اظهارنظر و شرکت در کمپین‌های جمع‌آوری زباله که دغدغه بسیاری از فعالان محیط‌زیستی است با ایجاد انجمن وارثان زمین (ارث) مشارکت دارد.

انواع کانون‌های مؤسسه طبیعت و هدف از برگزاری آن‌ها در ادامه آمده است:

- کانون دوچرخه‌سواری طبیعت: با هدف ترویج پاک‌ترین وسیله حمل‌ونقل شهری و هم‌راستا بودن با محیط‌زیست.

- کانون کوهنوردی طبیعت: کسب دانش در زمینه پوشش گیاهی، جانوران و زمین‌شناسی.

کرخه استان خوزستان، ذخیره‌گاه زیست‌کره دنا، پروژه بین‌المللی منارید زابل و چندین مورد دیگر با مؤسسه‌های بین‌المللی UNDP و کشورهایمانند آلمان تاکنون انجام داده است.

فعالیت‌های داوطلبانه انجمن پایشگران حامی محیط‌زیست در ادامه آمده است:

۱- ارائه مقاله‌های آموزشی در سمینارها و مجامع علمی.
۲- اجرای کارگاه‌های حفاظت مشارکتی برای کارشناسان و مدیران مناطق چهارگانه سازمان حفاظت محیط‌زیست در استان‌های مختلف.

۳- عضویت در اتاق فکر دفتر مشارکت مردمی.

۴- سخنرانی در همایش‌های دانشجویی و دولتی، شهرداری‌ها و تشکل‌های مردم‌نهاد.

۵- حضور در برنامه‌های محیط‌زیستی صدا و سیما.

۶- برگزاری کارگاه‌های مختلف محیط‌زیستی و مشارکتی برای معلمان و سازمان‌های مردم‌نهاد در سطح جامعه.

۷- تهیه کلیپ‌های آموزشی محیط‌زیستی.

در کنار موارد نام‌برده، پروژه‌های با حمایت مالی انجمن پاما شامل برگزاری کارگاه‌های توان‌افزایی سمن‌های محیط‌زیست و منابع طبیعی سراسر کشور، توان‌افزایی محیط‌زیستی جوامع محلی در تعدادی از روستاهای کشور، توانمندسازی زنان برای گردشگری پایدار در حوزه‌های زاگرس و البرز، پروژه حفاظت مشارکتی خجیربان در جاجرود و پارک‌های ملی خجیر و سرخه‌حصار، آموزش محیط‌زیست در بسیاری از مدارس سطح تهران و حومه آن، مشارکت در پروژه آموزش و توان‌افزایی کشاورزان در راستای تعادل‌بخشی سفره‌های آب زیرزمینی با هدف کاهش برداشت و مدیریت مصرف آب، برگزاری کارگاه‌های آموزش محیط‌زیست و سلامت و بهداشت برای بیمانکاران

انجمن در کنار فعالیت‌های داوطلبانه‌ی آگاه‌سازی و مطالبه‌گری، اقدام‌های مهمی با اجرای پروژه‌ها براساس بیانیه مأموریت انجمن به‌منظور توان‌افزایی، تسهیل‌گری و جلب مشارکت اقشار گوناگون جامعه برای حفاظت محیط‌زیست و فعالیت‌های سازمانی انجام داده است. پروژه‌های این انجمن متکی بر جلب مشارکت جوامع محلی و تشکل‌های محیط‌زیستی مسئولان و جامعه برای حفاظت از محیط‌زیست و کاشت و نگهداری درختان هستند. برگزاری کارگاه‌های آموزشی و پروژه‌های پژوهشی نیز در دستورکار این انجمن قرار دارد.

چشم‌انداز انجمن مذکور، ایرانی است که مردم و مسئولان از آینده و تعامل پایدار با بوم‌سازگان‌ها آگاهی دارند و به‌صورت مسئولانه و مشارکتی، روند استفاده از منابع طبیعی و جانمایی کاربری‌ها را به‌ویژه در مناطق ارزشمند چهارگانه حفاظتی براساس معیارهای بوم‌شناختی، متوازن و متعادل می‌کنند. ویژگی اصلی این انجمن، تمرکز فعالیت بر متشکل کردن جوامع محلی در سازمان‌های محلی برای حفاظت از محیط‌زیست به‌ویژه در مناطق با ارزش زیستی از جمله مناطق چهارگانه سازمان حفاظت محیط‌زیست با اتکا به دانش بومی و تجربه‌های موفق جهانی، یعنی مدیریت و حفاظت این مناطق توسط ذی‌نفعان به‌ویژه جوامع محلی به‌عنوان اولین نمونه در ایران است. در ارزش‌های اصلی این انجمن نیز به مفهوم کامل مشارکت مردم در اداره جامعه و اجرای آن تأکید شده است. این مجموعه دارای جزوه‌ها، مقاله‌های علمی و کتاب‌های ارزشمند بسیاری در حوزه جلب مشارکت‌های مردمی و بازی‌های محیط‌زیستی برای کودکان و دانش بومی است. علاوه‌براین، پاما، پروژه‌های مشارکتی بین‌المللی بسیاری به‌منظور پایش و ارزیابی مناطق مختلف، تعادل بخشی منابع و مصارف آب در حوضه آبریز

مناطقى که بچه‌های بیشتری در کارگاه‌ها شرکت می‌کنند، درصد سلامت درختان و نگهداری از فضای سبز بیشتر است. فعالیت‌های مختلف مؤسسه روستاگل شامل موارد زیر هستند:

هدیه درخت: در این مؤسسه، افراد به هر نامی که دوست دارند به زمین، درخت هدیه می‌کنند. توجه به مکان کاشت، نوع گونه و نگهداری و پشتیبانی از درختان کاشته شده از اولویت‌های این مجموعه است.

روستای سبز: در این برنامه با کاشت گونه‌های بومی در روستاهای مختلف کشور به ترویج فرهنگ درخت‌کاری، کارآفرینی و اقتصاد و معیشت اهالی با کاشت گونه‌های مثمر کمک می‌شود.

همیار جنگل: در این بخش، کاشت درختان در بستر منابع طبیعی با هدف احیای بوم‌سازگان‌ها و رویشگاه‌های مختلف، اشتغال‌زایی و کمک به اقتصاد ساکنان بومی و ترویج فرهنگ درخت‌کاری توسط آن‌ها و زیر نظر کارشناسان انجام می‌شود. کسب و کار سبز: در این طرح، انواع کسب و کارها به ایفای نقش مسئولانه خود در قبال محیط‌زیست با احیای جنگل‌ها و احداث بوستان‌هایی به نام مجموعه خود و کاشت درختان به نام کارمندان و یا مشتریان خود می‌پردازند.

داشت: کاشت درخت بسیار مهم است، اما نگهداری آن ارزشی چندبرابر دارد. چگونگی نگهداری از درخت در مؤسسه روستاگل با تمرکز بر چیدمان شبکه باغبانان و ناظران و ثبت اخبار و گزارش‌ها به صورت ویدیویی در وبگاه آن منتشر می‌شود.

قلک سبز: این فعالیت، بستری برای ایجاد پروژه و جذب و همراهی‌های سبز فرهنگی و محیط‌زیستی در روستاهای نیازمند و تحت پوشش است که با نظارت کارشناسان از آغاز

شهرداری‌ها و برگزاری کارگاه‌های ظرفیت‌سازی اداره‌های کل حفاظت محیط‌زیست برای جلب مشارکت جوامع محلی و سازمان‌های مردم‌نهاد در حفاظت از محیط‌زیست نیز هستند (pamango.ir).

مؤسسه فرهنگی و محیط‌زیستی روستاگل ورجین مؤسسه روستاگل در سال ۱۳۹۳ توسط گروهی از دوستداران طبیعت پایه‌گذاری شد و فعالیت‌های پژوهشی، آموزشی و فرهنگی خود را با هدف آشتی و آشنایی بیشتر مردم با طبیعت آغاز کرد. این مؤسسه از سال ۱۳۹۷ تاکنون با ثبت مؤسسه فرهنگی محیط‌زیستی روستاگل ورجین، پروژه‌هایی با موضوع درخت‌کاری، پاک‌سازی طبیعت، احیا جنگل، چاپ کتاب و فیلم‌سازی را اجرا کرده است. این مؤسسه در سال ۱۳۹۷ اولین درخت را نام‌گذاری و شناسنامه آن را در اینترنت منتشر کرد که با استقبال خوبی مواجه شد. همان زمان، جرقه هدیه درخت زده شد. این طرح از بوستانی کوچک در استان تهران آغاز شد. همراهی مردم از یک سو، آزمون و خطاها و ارائه‌ی مدلی کم‌نقص از روند اجرایی روستاگل از سویی دیگر، سرعت پیشرفت را بیشتر می‌کرد. گردانندگان روستاگل، متشکل از دوستداران طبیعت از سراسر ایران و از قشرهای مختلف جامعه گرد هم آمده‌اند و با همراهی مردم ایران و حمایت سازمان‌های مختلف، اهداف محیط‌زیستی مشترکی را دنبال می‌کنند. این مؤسسه تاکنون حدود ۱۰۰ نفر را به شکل مستقیم و غیرمستقیم تحت حمایت شغلی و مالی قرار داده است.

علاوه بر کاشت درخت در بسیاری از مدارس و روستاهای دورافتاده با برگزاری کارگاه‌هایی با عنوان‌های مختلف چگونه با طبیعت برخورد کنیم و مهربانی با طبیعت، این مؤسسه سعی در برقراری ارتباط بیشتر گروه‌های مختلف مردم با فرهنگ کاشت درخت دارد. بعدها دیده شد در

ایده و راه حل خود را با این بنیاد در میان بگذارند و هر کسی با هر تخصصی می تواند به آن کمک کند. حضور داوطلبانه و کمک به کاشت و مراقبت از گونه های جنگلی، گیاهی و جانوری، نقش مهمی در این بنیاد دارند. علاوه بر این، افراد با سفر به منطقه گردشگری الگن ضمن مشاهده مناظر طبیعی به توسعه گردشگری این منطقه نیز کمک می کنند. این بنیاد از کمک های مالی بین المللی برخی کشورها مانند فرانسه، استرالیا و آمریکا به منظور مراقبت پایدار، تولید و نگهداری نهال و نیز ساخت ایستگاه های محیط بانی مردمی نیز کمک گرفته است.

اهداف بنیاد الگن شامل موارد زیر هستند:

- کاشت نهال، گسترش و مراقبت از جنگل های بلوط و گونه های سازگار تا رسیدن به نقطه امن رویش با ایجاد منطقه قرق.
- مراقبت از گونه های جانوری، جلوگیری از شکار پرندگان و کمک به احیا و زادآوری ایمن.
- آموزش به اهالی بومی و مشارکت اجتماعی برای ارتقای کیفیت مراقبت از زیستگاه ها.
- تبدیل الگن به دهکده سبز و عاری از پسماندهای پلاستیکی و تفکیک زباله های خشک و تر.
- تغییر تدریجی اقتصاد دامپروری محور به گردشگری مسئولانه و مرمت بناهای این منطقه.
- حضور در الگن فقط گردشگری نیست و لازمه حضور در این منطقه، انجام کار داوطلبانه است.
- افراد می توانند سرپرستی یک نهال را در الگن به عهده بگیرند و با انتخاب نامی برای درخت، مسئول معنوی آن شوند. پلاک نهال به نام فرد مورد نظر ثبت می شود و او، شناسنامه ای از طرف بنیاد الگن دریافت می کند. در صورتی که افراد، امکان حضور در این منطقه را نداشته باشند، این بنیاد به نیابت از آن ها، این کار انجام می دهد. افراد نیز هر زمانی که بخواهند می توانند با هماهنگی به الگن بیایند و به درخت خود سر می زنند. نهال ها در منطقه قرق الگن به مساحت حدود هزار هکتار کاشته شده اند و شبانه روزی از آن ها مراقبت و پاسبانی می شود (Bahram, 2022).

تا حصول نتیجه پایش و گزارش های آن در وبگاه مؤسسه روستاگل منتشر می شود.

نشو و نما: آگاهی و آموزش در مسیری هدفمند، اساس و بنیان کار این مجموعه است که در صفحه نشو و نما به معرفی گیاهان و روش های کاشت آن ها، دانستنی های محیط زیستی و همزیستی مسالمت آمیز با گونه ها اشاره می شود (roostagol.ir).

بنیاد الگن

فردی به نام سعید انصاریان که دانش آموخته کارگردانی سینما بود، در سال ۱۳۹۷ تهران و زندگی شهری را رها کرد و به زادگاه خود، روستای الگن در استان کهگیلویه و بویراحمد بازگشت تا رویای احیای جنگل های زاگرس را محقق کند. روستای گردشگری تاریخی الگن در فاصله ۷۰ کیلومتری مرکز شهرستان کهگیلویه و از توابع بخش چاروسا است که حدود ۷۰ خانوار دارد. ایشان با شکل دهی بنیاد الگن تصمیم داشت که ضمن تأسیس مدرسه طبیعت و آگاهی بخشی عمومی نسبت به ضرورت حفاظت از زیست بوم زاگرس به احیا و مرمت ساختارهای معماری روستا شامل خانه ها، قلعه ها و ابنیه دیگر، توانمندسازی کودکان و زنان، احیای سنت های فرهنگی و اجتماعی و رونق اقتصاد روستا بپردازد. در این راستا نیز اقدام های خوبی تاکنون انجام شده اند. در واقع، او برای تحقق این کار از الگوی مؤسسه ترا استفاده کرد که در مدت ۲۰ سال، دو میلیون نهال در منطقه ای از کشور برزیل را کاشته و به احیای جنگل ها منجر شده است.

یکی از برنامه های بنیاد الگن، احیای جنگل های بلوط زاگرس است. به همین منظور با تلاش این بنیاد، یک هزار هکتار از منطقه الگن، تحت حفاظت قرار گرفت و هزاران جوانه بلوط، بادام، زالزالک و بنه احیا شد. افراد می توانند

مراکز آموزشی و فرهنگی از توان خیرین به‌خوبی استفاده شده است و باید در حوزه فضای سبز شهری قم نیز که محل حضور علما و عناصر فرهنگی است، از ظرفیت خیرین استفاده شود (The need to use the capacity of donors, 2018).

براساس گزارش پایگاه اطلاع‌رسانی شهرداری اهواز، توسعه فضای سبز و ارائه خدمات شهری به شهروندان از اولویت‌های مهم شهرداری است. در این راستا به‌منظور ارتقا و توسعه فضای سبز و نگهداری و رسیدگی به پارک‌های سطح منطقه لازم است که خاک فرسوده و غیرقابل‌کشت پارک‌ها با مشارکت خیرین شهرساز جمع‌آوری شود (Sharifi Nasab, 2017).

نتایج

در پژوهش پیش‌رو، نتایج حاصل از مطالعه‌های صورت‌گرفته در قالب فعالیت مهم‌ترین بنیادهای خیریه و سازمان‌های مردم‌نهاد در دنیا (جدول ۱)، خلاصه فعالیت‌های محیط‌زیستی سازمانهای مردم‌نهاد و بنیادهای خیر در تعدادی از کشورهای مورد مطالعه (جدول ۲) و معرفی برخی از سازمانهای مردم‌نهاد در ایران (جدول ۳) آمده است. در معرفی بنیادهای خیریه دنیا علاوه بر بیان مهم‌ترین فعالیت این سازمان‌ها به معرفی برخی اقدام‌های صورت‌گرفته و در حال انجام آن‌ها نیز پرداخته شده است. در مطالعه نهادهای مردمی کشورهای مورد مطالعه در جدول ۲ و سازمان‌های مردم‌نهاد داخلی در جدول ۳، دامنه فعالیت‌های مهم آن‌ها به‌صورت نشان‌دار آورده شده است.

برخی فعالیت‌های خیرین در فضاهای سبز شهری و پارک‌های ایران

براساس مطالعه‌های صورت‌گرفته برای مشارکت خیرین در توسعه فضای سبز طی سال‌های اخیر نهادهای دولتی و شهرداری‌ها، اقدام‌هایی هرچند محدود انجام داده‌اند تا امکان کمک خیرین به شهرداری‌ها برای توسعه فضای سبز فراهم شود. در این بررسی به معرفی تعدادی از این اقدام‌ها پرداخته می‌شود.

براساس گزارش خبرگزاری ایرنا از شورای اسلامی شهر تهران در سال ۱۴۰۲ از طرح ۱۲۵۰ هکتاری جنگل‌کاری در قالب کمربند سبز اطراف تهران با حضور رئیس‌جمهور و رئیس کمیسیون سلامت محیط‌زیست به‌منظور توسعه فضای سبز در مناطق کمتربرخوردار و با سرانه اندک بهره‌برداری شد. از خیرین نیز خواسته شده است تا به موضوع فضای سبز با نگاه خدایسندانه، توجه ویژه داشته باشند. از طرفی، شهرداری تهران این آمادگی را دارد تا در صورت مشارکت خیرین نسبت به توسعه بوستان‌ها و فضای سبز، اقدام‌های لازم را انجام دهد (”Afforestation of 46 thousand,” 2023).

در خبرگزاری ایسنا نیز آمده است که شهرداری مهدیشهر در استان سمنان برای توسعه فضاهای سبز و بهبود وضعیت این شهرستان در حوزه پارک‌ها و بوستان‌ها از کمک‌های مالی خیرین این شهر استفاده کرده است (To compensate for the lack, 2022).

مدیرکل منابع طبیعی و آبخیزداری استان قم نیز با تأکید بر اینکه فرهنگ‌سازی در راستای استفاده از توان خیرین در توسعه فضای سبز بسیار مهم است، اظهار داشت که در توسعه

جدول ۱- مهم‌ترین بنیادهای خیریه و سازمان‌های مردم‌نهاد در دنیا

Table 1. The most important charity and NGOs in the world

Name of institution	Country	Established year	Main objective	Performed activities and currently working
Nature Conservancy	United States	1951	Saving natural lands	Solving the problems of natural resources, biodiversity, protecting forests and increasing the level of urban green spaces, stopping afforestation in tropical forests, restoring of forest lands and publishing specialized publications.
Conservation International	United States	1987	Protecting important biodiversity spots in the world	By utilizing research and groundbreaking scientific advancements, we can prevent environmental destruction and climate change, while also protecting over six million square kilometers of land and sea.
Greenspace	England	1971	Creating a green future for earth	Fighting climate change, protecting the environment, and increasing forest area by planting trees.
Environmental Defense Fund	United States	1967	Using science, economic and law to solve environmental problems	4 million hectares of land were protected to preserve rare species. Environmental measures were implemented to solve more critical problems in some areas, and tropical forests were protected and restored by planting trees.
Earth Day Network	United States	1970	Mobilizing people to plant trees to combat climate change	The campaign aims to end plastic pollution through training, webinars, workshops, and supporting environmental laws in America.
Plant a Tree for \$1	United States	1984	Help to restore the world's forests	Planting trees in 28 countries from all over the world (North and South America, Asia, Africa and Europe), habitat preparation, planting in greenhouses or local areas and continuous monitoring of planted seedlings.
Cool Earth	England	2007	Helping the local and indigenous communities of the rainforest	Creating businesses that promote sustainable development in the environment to protect and revive forests by implementing preventive measures against rainforest fires.
Trees for the future	United States	1989	Creating a green forest	Over 25,000 farmers worldwide were trained to plant, maintain, and protect various trees over a four-year period, resulting in the planting of over 260 million trees.
Trees, water, people	United States	1998	Dealing with deforestation	Local communities can protect natural resources, manage ecosystems, plant trees, increase forestry, and safeguard trees for the economy and society.
International Tree Foundation	England	1929	Preservation of Earth's life by planting trees	Working closely with local communities in Africa and England to plant trees, create sustainable livelihoods, and address environmental issues. Additionally, programs are created to provide education and establish nature schools.
Neighborhood Forest	United States	2010	Reducing the carbon impact of the United States and Canada	Beautifying neighborhoods and instilling love for nature in children, planting trees, donating free saplings during Earth Week to children, youth and families in America, and working in schools, libraries, and local groups.
Inga Tree	United States	2007	Stop the destruction of rainforests	The use of Inga trees, which fix nitrogen in the soil, reduces deforestation for agriculture while maintaining soil fertility.
Woodland Trust	England	1972	Protection and restoration of forests and trees	Planting trees to revive degraded areas, expand native forests, and restore ancient forests that were damaged or destroyed, while also creating habitats for trees and improving weather conditions.
Trees for Life	England	1993	Restoration of upland forests in Scotland	Restoring forests in the region and promoting people's participation in nature conservation, wildlife development, and related research projects.
Trees for Cities	England	1993	Planting trees on a national and international scale to improve life	Local communities can combat climate change by planting trees and creating sustainable neighborhoods.

جدول ۲- ویژگی‌های برخی از نهادهای مردمی در کشورهای مورد مطالعه

Table 2. Characteristics of some people's institutions in studied countries

General characteristics			Type of activity						
Country	The name of the people's institution	Established year	Forest and rangeland protection	Tree planting and green space development	Protection of endangered species	Environmental protection	Education and promotion	Climate change	Other activities
Armenia	My forest Armenia	2019	-	■	-	■	■	-	Nursery and greenhouse restoration, forestry and forest restoration
Turkey	Tema	1992	■	■	■	■	■	■	Production of invitation cards and decorations
Lebanon	Friends of nature for a better environment	1970	■	■	■	■	■	■	Development of international relations
China	Friends of nature	1994	■	■	■	■	■	■	-
South Korea	Korean federation for environmental movement	1993	■	■	■	■	■	■	-
Norway	Norwegian forestry group	1898	■	■	■	■	■	■	International consulting services and holding educational workshops
Germany	German environmental aid	1975	■	■	■	■	■	■	Creating green yards in schools
Brazil	Terra	1998	■	■	■	■	■	■	-
Canada	Tree Canada	1992	■	■	-	■	■	■	-

جدول ۳- سازمان‌های مردم‌نهاد مورد مطالعه در ایران

Table 3. Non-governmental organizations studied in Iran

General characteristics			Type of activity					
The name of the people's institution	Established year	Forest and rangeland protection	Tree planting and green space development	Protection of endangered species	Environmental protection	Education and promotion	Climate change	Other activities
Nature	1997	-	-	-	■	■	-	-
Pama	2011	■	■	■	■	■	■	Participation of local communities in local organizations
Roostagol Varjin	2014	■	■	■	■	■	-	-
Algan	2018	-	■	■	■	■	-	-

بحث و نتیجه گیری

بیشتر از ۸۲ درصد از مساحت ایران را عرصه‌های منابع طبیعی اعم از جنگل‌ها، مراتع و بیابان‌ها تشکیل می‌دهند. حفظ، احیا، توسعه و بهره‌برداری اصولی از این منابع خدادادی، بدون مشارکت و همراهی مردم محلی میسر نیست. با پیگیری‌های سازمان منابع طبیعی و آبخیزداری کشور، برنامه‌های توسعه ایران در بهمن ۱۳۹۷ به تصویب هیئت وزیران رسید. براساس این قانون، مقرر شد که مردم محلی با تشکیل تعاونی‌ها و تشکل‌های محلی در اجرای پروژه‌های منابع طبیعی مشارکت کنند. امروزه، سازمان حفاظت محیط‌زیست، منابع طبیعی و آبخیزداری کشور و تحقیقات آموزش و ترویج کشاورزی که مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع کشور، زیرمجموعه آن است، پذیرفته‌اند که سازمان‌های مردم‌نهاد با توجه به اینکه فاقد پیچیدگی سازمانی در تعیین موقعیت‌ها و یا مقابله با موقعیت‌های دولتی هستند و نیز ارتباط نزدیکی با افراد جامعه دارند، می‌توانند بر محدودیت‌های اساسی محیط‌زیستی نظارت داشته باشند. آن‌ها اغلب از سیاست‌های دولت انتقاد می‌کنند؛ بدون اینکه گزینه‌های قابل‌قبولی را پیشنهاد کنند یا با شواهد و پژوهش‌های علمی، موضع خود را در مورد موضوع‌های بحث‌برانگیز اثبات کنند (Cooperatives and local organizations, 2023). سازمان‌های مردم‌نهاد نیز می‌دانند که به تنهایی نمی‌توانند از عهده توسعه مدیریت منابع طبیعی برآیند؛ مگر اینکه توصیه‌ها و حمایت‌های فنی و مدیریتی را از دولت و سازمان‌های بین‌المللی بگیرند (Malk Mohammadi & Mirbod, 2005). سازمان‌های متولی محیط‌زیست و منابع طبیعی کشور با نقش‌های حاکمیتی خود توسط اقدام‌هایی مانند صندوق حمایت از منابع طبیعی، اطلاع‌رسانی مردمی، تشکیل تعاونی‌ها و سازمان‌های

مردم‌نهاد، آموزش و مشارکت‌های مردمی تاکنون با ایجاد محتواهای آموزشی، برگزاری همایش‌ها برای دعوت از سازمان‌های مردم‌نهاد و خیرین، هماهنگی برنامه‌های کاشت درخت و حفاظت از فضاهاى سبز شهری توانسته‌اند میان مردم و مسئولان، ارتباط برقرار کنند.

نتایج مطالعه‌های صورت‌گرفته نشان داد که در میان کشورهای مشابه با ایران، مؤسسه «تما» در کشور ترکیه با سابقه فعالیت سی‌ساله در عرصه‌های ملی و بین‌المللی به‌عنوان یکی از مؤسسه‌های موفق و الگو، فعالیت‌های قابل‌توجهی را در زمینه ایجاد جنگل، آموزش، مطالعه‌های آب‌وهوایی و تنوع‌زیستی انجام داده است. در میان کشورهای متفاوت با شرایط ایران نیز مؤسسه «ترا» در کشور برزیل با هدف احیای جنگل و محیط‌زیست و توسعه پایدار روستایی طی یک دوره بیست‌ساله، اقدام‌های مهمی را در حوزه احیای جنگل‌ها، بازگشت حیات‌وحش و پوشش گیاهی منطقه انجام داده است. در میان مؤسسه‌های داخلی مورد مطالعه نیز مؤسسه روستاگل ورجین با تنوعی از فعالیت‌های صورت‌گرفته در حوزه محیط‌زیست، سهم قابل‌توجهی را در احیا و توسعه پوشش گیاهی و فضای سبز شهری به‌عهده دارد. به‌طورکلی، با بیان تجربه‌های جهانی و داخلی مطرح‌شده در مورد نقش و اهمیت سازمان‌های مردم‌نهاد و خیرین در احیا و توسعه پوشش گیاهی و فضای سبز می‌توان اظهار داشت که همه این مؤسسه‌ها و بنیادها دارای اهداف مشترکی در حوزه فعالیت خود هستند، بنابراین حمایت و مشارکت بیشتر این گروه‌ها با یکدیگر می‌تواند سبب نتایج بهتر و زودتر برای احیا و توسعه پوشش گیاهی شود. در واقع برای توسعه دنیا و یک کشور، نیازمند یک جامعه قدرتمند هستیم. جامعه قدرتمند نیز به مشارکت بیشتر مردم نیاز دارد، بنابراین باید زمینه‌های حضور و مشارکت

پایه، این فرهنگ در افراد تقویت شوند. علاوه بر این، برگزاری دوره‌ها و کارگاه‌های آموزشی و کنفرانس‌های ملی و بین‌المللی نیز نقش مهمی را در زمینه آموزش افراد در جامعه ایفا می‌کنند.

تقویت تبلیغات مختلف صدا و سیما به سمت موضوع‌های محیط‌زیستی: تبلیغات صدا و سیما باید به سمت موضوع‌های محیط‌زیستی و تقویت فرهنگ استفاده مردم سوق داده شوند. علاوه بر این، شرکت‌های تیزرسازی و تبلیغاتی می‌توانند بسیاری از تبلیغات خود را در فضاهای سبز شهری، پارک‌ها و باغ‌های گیاه‌شناسی نیز انجام دهند.

بیان مشکلات محیط‌زیستی: باید جریان آزاد اطلاع‌رسانی در حوزه محیط‌زیست برقرار شود که همه مردم به راحتی بتوانند مشکلات، ضعف‌ها و انتقادهای خود را در مورد وضعیت محیط‌زیستی کشور اعلام کنند و نسبت به آن، احساس مسئولیت ایجاد کنند.

ارائه تسهیلات بانکی و قانونی برای سازمان‌های مردم‌نهاد محیط‌زیستی: برای ایجاد دغدغه‌های محیط‌زیستی در میان مردم باید نگاه‌های امنیتی را از روی سازمان‌های مردم‌نهاد محیط‌زیستی برداشت و قوانین دست‌وپاگیر اخذ پروانه فعالیت و ثبت این سازمان‌ها کاهش داده شود. همچنین، قانون‌هایی باید برای فعالیت‌های مدنی در حوزه محیط‌زیست وضع شوند و حمایت‌های عمومی و مالی لازم توسط بانک‌ها برای جلب مشارکت مردم فراهم شوند.

حمایت و پشتیبانی محققان و متخصصان در کنار مردم و برای جامعه: حمایت و همراهی متخصصان در زمینه کاشت و نگهداری درختان نیز بسیار تأثیرگذار است. در همین راستا می‌توان به حمایت‌هایی اشاره کرد که در قالب آموزش به افراد و یا کاشت بذر و نهال توسط بسیاری از متخصصان

فعال مردم را فراهم کرد. تعامل سازمان‌های مردم‌نهاد با دولت و حفظ و ارتقای سرمایه‌های اجتماعی در کنار فعالیت گروه‌های مردمی می‌تواند به دولت کمک کنند و در شرایطی هم دولت‌ساز باشند (Shateri et al., 2021). زیرا دولت‌ها به تنهایی نمی‌توانند همه وظایف را انجام دهند. اساس سیاست دولت‌ها باید بر این باشد که در همه امور و هر جایی که می‌توانند وظایف را به مردم و تشکل‌های مردمی واگذار کنند (Kavitha, 2017). به عبارتی، دولت‌ها باید با مردم، برای مردم و به وسیله مردم باشند. باید توجه داشت که تشکل‌های غیردولتی در مراحل تصمیم‌سازی و سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، اجرای پروژه‌ها، همکاری با دولت، فرهنگ‌سازی و آموزش، بسیج افکار عمومی و نقد و نظارت در راستای اصل پنجاه قانون اساسی می‌توانند نقش تعیین‌کننده و کلیدی را ایفا کنند. زیرا روند شتابان تخریب محیط‌زیست، وارد مرحله‌ای تهدیدکننده شده است و ضرورت انسجام همه نهادهای دولتی و غیردولتی را می‌طلبد. به‌طور کلی، براساس مطالعات صورت‌گرفته و تجربه‌های جهانی و داخلی می‌توان موارد زیر را از جمله اقدام‌های مدیریتی برای احیا و توسعه پوشش گیاهی در سطح کشور معرفی کرد.

در یک جمع‌بندی کلی به‌منظور بهبود وضعیت و فعالیت سازمان‌های مردم‌نهاد محیط‌زیستی در ایران، موارد زیر پیشنهاد می‌شوند:

اطلاع‌رسانی و آموزش در سطح جامعه: اطلاع‌رسانی و آموزش و افزایش سواد محیط‌زیستی مردم، یکی از مهم‌ترین موضوع‌هایی است که باید به آن توجه ویژه شود. برای این کار باید وزارت آموزش و پرورش در سطوح مختلف درسی خود، واحدهای مرتبط را ایجاد کند. همچنین، مدارس طبیعت و مدارس محیط‌زیستی در سطح جامعه گسترش یابند و از

مؤسسه‌های پژوهشی و بخش‌های اجرایی صورت گرفته است.

معرفی و اهمیت گونه‌های بومی و یا گونه‌های مناسب هر منطقه برای کاشت جنگل‌کاری و فضای سبز شهری: با در نظر گرفتن اینکه در انتخاب گونه‌ها برای کاشت باید اصول فرهنگی و اجتماعی مدنظر قرار گیرد، موضوع همخوانی با معماری ایرانی و توجه به گونه‌های بومی و مقاوم با محیط‌های رویشگاهی براساس نظرات کارشناسی محققان در این دسته‌بندی قرار می‌گیرد. برای مثال، ایران با داشتن کلان‌شهر بزرگ و روبه‌رشدی مانند تهران با کمبود فضای سبز شهری نیز مواجه شده است. از طرفی، با توجه به مشکلات آب در ایران در معماری شهرسازی بسیاری از خیابان‌های تهران با الگوبرداری از اروپا، ساختمان‌های شیشه‌ای و یا گرانیتهی بنا شده است. این سبک ساختمان‌ها، مناسب شهرهای اروپایی هستند که آفتاب کمی دارند و به‌منظور انعکاس نور و گرم کردن ساختمان‌ها کاربرد دارند، اما آن‌ها برای آب‌وهوای خشک ایران، مناسب نیستند. علاوه بر این، در برخی نقاط، گونه‌های غیربومی (مانند یاس هلندی) به دلیل زیبایی و تندرشدی آن‌ها به جای گونه‌های بومی کاشته شده است که مشکلاتی را در آینده به دنبال خواهد داشت.

توان‌افزایی جوامع محلی و معرفی تولیدات آن‌ها در سطوح مختلف جامعه با حمایت خیرین: توان‌افزایی جوامع محلی برای تأمین منابع مالی خود و عدم وابستگی به منابع طبیعی از جمله موضوع‌هایی است که باید در رأس امور به‌ویژه در نواحی جنگلی قرار گیرد (Mohammadi et al., 2017)، جوامع محلی به‌خوبی می‌توانند از محیط پیرامون خود نگهداری کنند، اما اقتصاد و معیشت آن‌ها در اولویت است. ایجاد شبکه روبه‌رشدی از سازمان‌های مردم‌نهاد و

کمک‌های اولیه خیرین برای معرفی و ارائه محصولات و صنایع دستی آن‌ها می‌تواند سبب احیا و توسعه پوشش گیاهی و جلوگیری از تخریب طبیعت شود.

ارتباط سازمان‌های مردم‌نهاد، خیرین و دولت: عدم شناخت خیرین از فعالیت‌های مختلف دولت و سازمان‌های مردم‌نهاد در حوزه‌های محیط‌زیستی باعث عدم ارتباط می‌شود. دولت و یا سازمان‌های مردم‌نهاد می‌توانند افراد خیر را شناسایی کنند و با برگزاری دوره‌ها و کارگاه‌هایی، آن‌ها را با فعالیت‌های خود در حوزه منابع طبیعی و محیط‌زیست آشنا کنند. در این پژوهش، تجربه‌های جهانی و داخلی مطرح شده درخصوص نقش و اهمیت سازمان‌های مردم‌نهاد و خیرین در احیا و توسعه پوشش گیاهی و فضای سبز نشان داد که همه این مؤسسه‌ها و بنیادها، اهداف مشترکی در حوزه فعالیت خود هستند. با وجود نقش کم‌رنگ خیرین در این حوزه فعالیت به‌ویژه در ایران، تمرکز بر حمایت و مشارکت بیشتر این گروه با سازمان‌های مردم‌نهاد، دولت و جوامع محلی سبب نتایج بیشتر و سریع‌تر در زمینه احیا و توسعه محیط‌زیست می‌شود.

شفاف‌سازی گزارش عملکرد مؤسسه‌های خیر و سازمان‌های مردم‌نهاد: شفافیت در ارائه گزارش عملکرد و بیلان مالی این مؤسسه‌ها به اعضای خود، نقش مهمی را در جذب و افزایش اعضای جدید و بهبود راندمان کاری خواهد داشت.

معرفی واحدهای پژوهشی و افراد صاحب‌نظر و بیان فعالیت‌های آن‌ها در حوزه احیا و توسعه جنگل‌ها برای خیرین: بسیاری از مراکز و واحدهای پژوهشی در حوزه منابع طبیعی و محیط‌زیست دارای افراد شاخص با فعالیت‌های بزرگ هستند. با برقراری ارتباط میان آن‌ها

- cities. *Procedia Computer Science*, 109: 763-770.
- Eizenberg, E., 2012. The changing meaning of community space: Two models of NGO management of community gardens in New York City. *International Journal of Urban and Regional Research*, 36: 106-120.
 - FRA, 2000. *Global Forest Resources Assessment 2000: Main Report*. Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), Rome, Italy, 511p.
 - FRA, 2020. *Global Forest Resources Assessment 2020: Main Report*. Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), Rome, Italy, 186p.
 - He, C., Zhao, Y., Huang, Q., Zhang, Q. and Zhang, D., 2015. Alternative future analysis for assessing the potential impact of climate change on urban landscape dynamics. *Science of the Total Environment*, 532: 48-60.
 - Hosseini Jonbazi, F.S. and Karimi, A., 2021. Investigating the distribution of urban land use in urban development projects in terms of social justice (case study: Sabzevar City). *Human and Environment*, 19(4): 123-140 (In Persian with English summary).
 - Jalili, A. and Jamzad, Z., 2009. *Strategic Trial in Landscape Design and Greenery for Iran*. Research Institute of Forests and Rangelands, Tehran, Iran, 406p
 - Karade, R., Kuchi, V.S. and Salma, Z., 2017. The role of green space for sustainable landscape development in urban areas. *International Archive of Applied Sciences and Technology*, 8: 76-79.
 - Kavitha, K., 2017. The role of NGOs in promoting empowerment for sustainable community development. *International Journal of Academic Research*, 4(9): 75-78.
 - Li, S., Juhász-Horváth, L., Pedde, S., Pintér, L., Rounsevell, M.D.A. and Harrison, P.A., 2017. Integrated modelling of urban spatial development under uncertain climate futures: A case study in Hungary. *Environmental Modelling and Software*, 96: 251-264.
 - Lombard Odier, 2020. A donor's guide to the environment. Lombard Odier and the WWF, Swiss, 72p. Available at: https://www.lombardodier.com/files/live/sites/loportal/files/news/2020/June/20200625/Philanthropy-GuideEnvironnement_InternalPages-EN_web.pdf
 - Malk Mohammadi, I. and Mirbod, M., 2005. The role of environmental non-governmental
- می‌توان اقدام‌های گسترده‌ای در کشور با کمک خیرین انجام داد.
- ارتباط واحدهای پژوهشی مرتبط با شرکت‌ها و کارخانه‌های بزرگ در بحث مالیات سبز: با در نظر گرفتن آلودگی‌های محیط‌زیستی که بسیاری از صنایع و کارخانه‌های بزرگ در کشور به دنبال دارند، سازمان حفاظت محیط محیط‌زیست و وزارت جهاد کشاورزی می‌تواند با تقویت مالیات سبز برای این حوزه از واحدهای پژوهشی مرتبط کمک بگیرند. به طوری که با ارائه طرح‌های کاربردی (مانند کاشت درخت در عرصه‌های طبیعی و استفاده از پساب آب‌های نامتعارف) از این مالیات‌ها برای مقابله با مشکلات محیط‌زیستی در کشور استفاده کنند.
- منابع مورد استفاده
- Afforestation of 46 thousand and 250 hectares of Tehran green belt plan, 2023. Islamic Republic News Agency. Available at: www.irna.ir/xjMpyD (In Persian).
 - Angelidou, M., Psaltoglou, A., Komninos, N., Kakderi, C., Tsarchopoulos, P. and Panori, A., 2018. Enhancing sustainable urban development through smart city applications. *Journal of Science and Technology Policy Management*, 9(2): 146-169.
 - Bahram, P., 2022. Algan; A dream village that became global. News Agency of Alganhabar. Available at: <https://algenkhabar.ir/?p=416> (In Persian).
 - Belmeziti, A., Cherqui, F. and Kaufmann, B., 2018. Improving the multi-functionality of urban green spaces: Relations between components of green spaces and urban services. *Sustainable Cities and Society*, 43: 1-10.
 - Byomkesh, T., Nakagoshi, N. and Dewan, A.M., 2012. Urbanization and green space dynamics in Greater Dhaka, Bangladesh. *Landscape and Ecological Engineering*, 8(1): 45-58.
 - Cooperatives and local organizations, 2023. frw. frw.ir/index.jsp?fkeyid=&siteid=1&pageid=2111
 - dos Santos, M.M.L., 2017. Holism, collective intelligence, climate change and sustainable

- F. and Ercikan, K. (Eds.). International Encyclopedia of Education, Fourth Edition. Elsevier, Amsterdam, Netherlands, 8818p.
- Rahimi Sardo, M., 2020. Urban green space and its role in the life of people. *Ormazd Bulletin*, 51: 238-241 (In Persian).
 - Rosol, M., 2010. Public participation in post-industrial urban green space governance: the case of community gardens in Berlin. *International Journal of Urban and Regional Research*, 34(3): 548-563.
 - Salami, Sh. and Mazhari, M., 2021. Duties of urban management in realization of the environmental rights of citizens (with a glance at the regulations passed by Tehran City Council). *Legal Encyclopedias*, 4(11): 84-111 (In Persian with English summary).
 - Sharifi Nasab., 2017. The development of green space is one of the important priorities of urban services. Ahvaz Municipality Official Website, Ahvaz, Iran. Available at: <https://www.ahvaz.ir/news/ID/129287/> (In Persian).
 - Shateri, P., Salehi, S., Mohseni, R.A. and Sharifi, M., 2021. Environmental non-governmental organizations and ways for attracting new members (a study of Tehran's non-governmental organizations using the fundamental theory approach). *Journal of Applied Sociology*, 32(2): 91-128.
 - Shuvo, F.K., Feng, X., Akaraci, S. and Astell-Burt, T., 2020. Urban green space and health in low and middle-income countries: A critical review. *Urban Forestry and Urban Greening*, 52: 126662.
 - Simmons, I.G., 1992. *Earth, Air and Water: Resources and Environment in the 20th Century*. Edward Arnold, Hodder and Stoughton, London, England, 254p.
 - Slater, S., Pugach, O., Lin, W. and Bontu, A., 2016. If you build it will they come? Does involving community groups in playground renovations affect park utilization and physical activity? *Environment and Behavior*, 48(1): 246-265.
 - Suyamto, D., Condro, A.A., Prasetyo, L.B., Setiawan, Y. and Wijayanto, A.K., 2020. Assessing the agreement between deforestation maps of Kalimantan from various sources. *IOP Conference Series on Earth and Environmental Science*, 556: 012011.
 - Takano, T., Morita, H., Nakamura, S., Togawa, T., Kachi, N., Kato, H. and Hayashi, Y., 2023. Evaluating the quality of life for sustainable urban development. *Cities*, 142: 104561.
 - organizations in natural resources management extension (case study in Iran). *American Journal of Environmental Sciences*, 1(3): 221-229.
 - Mayedzadeh, H. and Farrokhian, F., 2020. Impact of urban green space on the quality of life of citizens in Ahvaz. *Journal of Research and Urban Planning*, 11(41): 23-36 (In Persian with English summary).
 - Mazhari, M., 2017. *Civil Rights*. Yanar Publications, Tabriz, Iran, 216p (In Persian).
 - Mohammadi, S., Manoochehri, S. and Talati, M., 2017. Role of non-governmental associations in the development of local community capacity to protect the rural environment (Case study: Chia green environment community). *Environmental Education and Sustainable Development*, 6(1): 83-99 (In Persian with English summary).
 - Moreira-Muñoz, A., del Río, C., Leguia-Cruz, M. and Mansilla-Quiñones, P., 2023. Spatial dynamics in the urban-rural-natural interface within a social-ecological hotspot. *Applied Geography*, 159: 103060.
 - Nasri Roodsari, E. and Hoseini, P., 2022. An assessment of the correlation between urban green space supply and socio-economic disparities of Tehran districts—Iran. *Environment, Development and Sustainability*, 24: 12867-12882.
 - Niemelä, J., 2014. Ecology of urban green spaces: The way forward in answering major research questions. *Landscape and Urban Planning*, 125: 298-303.
 - Nor, A.N.M. and Abdullah, S., 2019. Developing urban green space classification system using multi-criteria: the case of Kuala Lumpur City, Malaysia. *Journal of Landscape Ecology*, 12: 16-36.
 - Norhasni, Z.A., Ibrahim, I. and Abdul Aziz, S.A., 2022. Non-governmental organisations (NGOs) and their part towards sustainable community development. *Sustainability*, 14: 4386.
 - Osorio, B.G., Viteri, L.E. and Vlassova, L., 2022. Ecosystem services of urban green spaces: Multicriteria spatial analysis model. *NeuroQuantology*, 20: 1678-1684.
 - PourAhmad, A., Garrosi, A. and Tavakkoli Naghme, M., 2017. Analysis of the spatial distribution of Karaj urban parks. *Urban Social Geography*, 2(4): 1-21 (In Persian with English summary)
 - Pradhan, S., Norman-Tichawangana, V. and Kamat, S., 2023. NGOs & international development: ongoing trends and new architectures: 565-573. In: Tierney, R.J., Rizvi,

- (case study: Areas 1 and 5 of Mashhad Municipality). *Journal of Spatial Planning and Geomatics*, 22(4): 170-190 (In Persian with English summary).
- Zhao, X., Zhang, H., Ren, J., Guo, J., Wang, Q. and Li, C., 2023. City health examination and evaluation of territory spatial planning for SDG11 in China: A case study of Xining City in Qinghai Province. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 20: 3243.
<https://www.nature.org/>
<https://www.conservation.org/>
<https://www.greenpeace.org>
<https://www.edf.org>
<https://www.earthday.org>
<https://plantwithpurpose.org/plant-a-tree/>
<https://www.coolearth.org>
<https://trees.org>
<https://treeswaterpeople.org>
<https://www.internationaltreefoundation.org>
<https://www.neighborhoodforest.org>
<https://ingatree.org>
<https://www.woodlandtrust.org.uk>
<https://www.treesforcities.org>
<https://www.treesforcities.org/>
<https://myforestarmenia.org>
<https://f-o-n.org/>
<https://www.tema.org.tr/en>
<https://www.fon.org.cn/>
<https://kfem.org/>
<https://nfg.no>
<https://www.duh.de>
<https://institutoterra.org/>
<https://treecanada.ca>
<https://roostagol.ir>
<https://pamango.ir>
<https://www.tabiat.ir>
<https://www.ngosource.org/>
<https://www.undp.org/>
 - The need to use the capacity of donors in the development of green space, 2018. Available at: <https://bananews.ir/news/101873/> (In Persian).
 - To compensate for the lack of green space, the municipality asked Mehdishahr's donors for help, 2022. Iranian Students' News Agency. Available at: isna.ir/xdLXVv (In Persian).
 - van Kamp, I., Leidelmeijer, K., Marsman, G. and de Hollander, A., 2003. Urban environmental quality and human well-being: Towards a conceptual framework and demarcation of concepts; a literature study. *Landscape and Urban Planning*, 65(1-2): 5-18.
 - van Montfort, C., Michels, A. and Lubberding S., 2017. Partnerships for green cities. Proceedings of ICPP3 Conference. Singapore: 28-30 Jun. 2017: 17p.
 - WHO, 2017. Urban green spaces: a brief for action. World Health Organization, Regional Office for Europe, Copenhagen, Denmark, 24p. Available at: <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/344116/9789289052498-eng.pdf>
 - Xie, L., Zhu, J. and Benson, D., 2022. Partnership building? Government-led NGO participation in China's grassroots waste governance. *Geoforum*, 137: 32-41.
 - Xu, Y., Ren, C., Ma, P., Ho, J., Wang, W., Lau, K.K.L., ... and Ng, E., 2017. Urban morphology detection and computation for urban climate research. *Landscape and Urban Planning*, 167: 212-224.
 - Zabardast, A. and Darskhan, R., 2021. Explaining the components of achieving sustainable environmental development in the urban management structure of Tabriz metropolis. *Journal of Sustainability, Development and Environment*, 2(3): 21-40 (In Persian with English summary).
 - Zanganeh, Y., Honarmandi Alamdari, N. and Zanganeh, M., 2019. An analysis of the role of awareness of urban rights on active citizenship